

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
CATEDRA DE SOCIOLOGIE

ILDIKÓ – TÜNDE NAGY (GIURGIUMAN)

**FACTORI CARE INFLUENȚEAZĂ REUȚA ÎN DIVORȚ
A ELEVULUI:
divorțul și implicațiile efectelor divorțului asupra
reușitei școlare**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**Conducător științific,
Prof. Univ. Dr. TRAIAN ROTARIU**

**CLUJ-NAPOCA
2011**

UNIVERSITATEA BABE -BOLYAI, CLUJ- NAPOCA
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE I ASISTEN SOCIAL
DOMENIUL: SOCIOLOGIE

ILDIKÓ - TÜNDE NAGY (GIURGIUMAN)

FACTORI CARE INFLUEN EAZ REU ITA COLAR
A ELEVULUI:
divor ul i implica iile efectelor divor ului asupra
reu itei colare

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conduc tor tiin ific,
Prof. Univ. Dr. TRAIAN ROTARIU

CLUJ-NAPOCA
2011

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

INTRODUCERE	4
PARTEA I	7
FUNDAMENTARE TEORETIC	7
CAPITOLUL I REUITA COLAR . FACTORII SOCIALI I NON-SOCIALI CARE O INFLUENEAZ	7
1.1 Noiunea de reuita colar . Succesul i insuccesul colar. Delimitari conceptuale.....	7
1.2 Reuita colar – premisa integrarii sociale. Factorii non-sociali ai reuitei colare.....	15
1.3 Cadrul educativ. Rolul factorilor sociali: familia i coala - în reuita colar	21
1.4 Relatiile interpersonale i implicatiile lor asupra realizarii obiectivelor educationale.....	37
CAPITOLUL II MEDIUL FAMILIAL I IMPLICATIILE LUI ASUPRA REUITEI COLARE	45
2.1 Familia: scurt istoric. Definitie, tipologii, functii ale familiei.....	45
2.2 Perceptia familiei în societatea modern	52
2.3 Apartenen social , aspiratiile educationale i status socio-economic....	54
2.4 Mobilitatea social i educatia. Stratificare social i clase sociale.....	60
2.5 Familia între stabilitate i schimbare.....	69
2.6 Tranziia i efectele ei asupra familiei.....	72
2.7 Noi valori i modele familiale.....	74
CAPITOLUL III DIVORUL I IMPLICATIILE EFECTELOR DIVORULUI ASUPRA REUITEI COLARE	78
3.1 Separarea i divorul: etape i cauze. Factori favorizanti ai divorului...78	
3.2 Divorul i adaptarea copilului/adolescentului la noua situatie. Impactul divorului asupra performan elor colare.....	84
3.3 Studii privind efectele pe termen scurt i lung ale divorului asupra copiilor/ adolescen ilor.....	90
PARTEA A II-a	97
METODOLOGIA CERCETRII	97
CAPITOLUL IV METODE DE INVESTIGARE	97
4.1 Domeniul cercet rii. Actualitatea temei.....	97
4.2 Ipoteza, scopul i obiectivele cercet rii.....	98
4.3 Metodologia cercet rii.....	99

4.3.1 Realizarea anchetei pilot.....	101
4.3.2 Culegerea datelor.....	102
4.3.3 Realizarea bazei de date.....	103
4.3.4 Analiza datelor.....	103
4.4 E antionul investigat.....	103
4.5 Locul i perioada de desf urare a cercet rii.....	104
4.6 Etapele cercet rii.....	106
4.7 Elaborarea instrumentelor de cercetare.....	108
4.7.1 Elaborarea chestionarului pentru elevi.....	109
4.7.2 Elaborarea chestionarului pentru p rin i.....	111
4.7.3 Elaborarea chestionarului pentru dirigin i.....	113
4.8 Preg tire a focus grupului i elaborarea ghidului de interviu.....	114
PARTEA A III-a	117
PREZENTAREA I INTERPRETAREA DATELOR.	
REZULTATE I DISCU II	117
CAPITOLUL V. ANALIZA I INTERPRETAREA DATELOR	117
5.1 Prezentare general a datelor cercet rii.....	117
5.2 Prezentarea, analizarea i interpretarea datelor ob inute prin compararea r spunsurilor din cele dou e antioane de elevi: cei care tr iesc n familii cu ambii p rin i biologici c s tori i i cei ai c ror p rin i biologici au divor at.....	119
5.3 Prezentarea, analizarea i interpretarea datelor ob inute din chestionarele completate de p rin i divor a i.....	146
5.4 Prezentarea, analizarea i interpretarea datelor ob inute din chestionarele dirigin ilor.....	159
5.5 Prezentarea, analizarea i interpretarea datelor rezultate n urma aplic rii tehnicii focus grupului.....	169
CONCLUZII	173
CONTRIBU II PROPRII	178
PERSPECTIVE	179
BIBLIOGRAFIE	180
ANEXE	193

Cuvinte cheie: *reu it colar , elev, familie, divor , efecte ale divor ului, rela ii interpersonale, adaptare, aspira ii educa ionale.*

“...Eu sunt copilul. Tu îi în mâinile tale destinul meu.
Tu determini în cea mai mare măsură, dacă voi reuși sau voi eșua în viață.
Dă-mi, te rog, acele lucruri care mă vor îndrepta spre fericire.
Educa-mă, te rog, ca să pot fi o binecuvântare pentru lume...”

(Mamie Gene Cole)

Introducere

Societatea contemporană pe linia modelului educațional clasic promovează reușita colară, succesul în această direcție, ca primă premisă a unei inserții sociale superioare a individului.

Succesul, respectiv reușita colară - în general sunt abordate ca o recunoaștere sau o recompensare socială a unei conduite performante la învățtură, care se exprimă prin rezultate maxime la examene, concursuri, olimpiade etc. În instituțiile colare, ca de altfel și în viață, succesul este văzut ca o urmărirea a scopului, o autocunoaștere, o valorificare a propriilor calități și o încercare de depășire a limitelor.

În contextul evoluției informaționale din ultimii ani, învățarea colară a suferit transformări în sfera obiectivelor. Ea presupune nu doar asimilare de informații ci mai ales formarea unor capacități de orientare, gândire divergentă, creativitate, flexibilizare a structurilor cognitive și atitudinale care ulterior vor permite copilului adaptarea optimă la schimbările contemporane. Reușita colară poate fi percepută ca abilitatea individului de a-și alege drepturile și obligațiile din cadrul societății, de a exista și a funcționa ca membru al unei colectivități, de a colabora și coopera cu alții în realizarea unor sarcini, în societate, în familie, de a lua decizii independente raționale bazate pe fapte, de a-și asuma responsabilități pentru faptele întreprinse, etc.

Mult vreme, succesul respectiv insuccesul colară au fost puse în principal, sau chiar exclusiv pe seama elevilor, a factorilor care definesc structura psihofizică a acestora. Actualmente se ține că succesul sau insuccesul colară este influențat de o serie de factori interni și externi elevului, factori aflați în interacțiune, astfel, funcționarea în bune condiții a activității colare este determinată de interacțiunea complexă a acestor factori, iar calitatea procesului didactic este reprezentată de calitatea acțiunilor lor. Reușita colară este rezultatul

ansamblului factorilor, cu menirea că fiecare factor are o contribuție variabilă, în funcție de natura și de relațiile funcționale dintre acestea.

În prima parte a acestei teze am încercat să surprindem acești factori care influențează negativ comportamentul elevului, urmând să ne oprim apoi asupra unui factor cu impact negativ asupra fenomenului studiat și anume am avut în vedere implicațiile efectelor divorțului părinților asupra reușitei școlare ale elevilor.

Divorțul este perceput ca una dintre cele mai dureroase experiențe trăite de unii indivizi, numai în Statele Unite în fiecare an mai mult de un milion de persoane trec prin acest proces. Pe lângă destrămarea relației, divorțul produce numeroase schimbări, în special dacă sunt implicați și copiii. Divorțul nu este niciodată ușor, chiar și în cele mai amabile circumstanțe, sentimentul de pierdere, singurătate, frustrare și disperare sunt comune, atât adulților cât mai ales copiilor, adolescenților implicați. Pentru copii, obișnuința, continuitatea și modelul parental sunt foarte importante astfel încât trauma despărțirii părinților este greu de suportat. Un copil, care nu primește răspunsuri plauzibile la necunoscutele întâlnite în noua situație, va risca să devină un elev, mai târziu un adult cu probleme de comportament, cu o imagine de sine diminuată, cu probleme de adaptare, dezechilibre emoționale și reușite școlare, profesionale sau sociale mai reduse.

Astfel, prin această cercetare întreprinsă ne-am propus identificarea factorilor care contribuie la reușita școlară a elevilor, a factorilor sociali și non-sociali ai reușitei școlare și a divorțului părinților, mai precis a efectelor sale (divorțul fiind văzut ca potențial factor social cu efecte negative asupra elevului), a implicațiilor acestora asupra reușitei școlare ulterioare ale elevului. Am dorit, ca pe baza datelor oferite de cercetare să putem contribui la atenuarea efectelor negative produse în urma unui divorț al părinților asupra elevului și ca prin elaborarea studiului să contracarăm efectele negative ale divorțului asupra reușitelor școlare.

Sinteza lucrării

Strategia de cercetare aleasă în cazul nostru a fost cea a efectuării unui studiu transversal, care și-a propus să măsoare efectele divorțului părinților asupra elevilor într-un anumit moment.

Ipoteza de la care s-a plecat a fost că divorțul părinților produce efecte asupra copilului/elevului și că aceste efecte influențează negativ comportamentul școlar.

Scopul l-a constituit identificarea efectelor divor ului asupra elevilor i verificarea în ce m sur aceste efecte influen eaz sau nu reu ita colar a acestora.

Obiectivele cercet rii au constat în :

Ø A identifica dac în urma divor ului s-au diminuat resursele financiare ale p rin ilor (p rintelui tutore) i care sunt condi iile de locuit ale copilului/elevului în urma divor ului;

Ø A observa dac supravegherea parental s-a diminuat dup divor ;

Ø A verifica dac rela iile interpersonale mam -copil, tat -copil, mam -tat s-au tensionat dup divor ;

Ø A analiza r spunsurile dirigin ilor cu privire la implica iile efectelor divor ului asupra reu itei colare a elevilor: dac , pe baza experien ei educa ionale au constatat existen a implica iilor efectelor divor ului asupra reu itei colare a elevilor proveni i din familii divor ate (divor care s-a produs la un moment dat) i dac exist diferen e între ace ti elevi i cei care tr iesc cu ambii p rin i biologici c s tori i;

Ø A observa în ce m sur p rin ii divor a i sunt con tien i de existen a unor efecte ca urmare a unui divor i de implica iile acestor efecte asupra reu itei colare a copiilor lor;

Ø A stabili dac exist leg tur între efectele divor ului i reu ita colar a elevului.

Teza cuprinde trei p ri.

Prima parte o reprezint **fundamentarea teoretic** , unde în cadrul celor trei capitole se realizeaz o analiz a literaturii subscribe tematicii *reu itei colare* (a factorilor cu rol hot rător în reu ita educa ional) i *a divor ului p rin ilor* în vederea identific rii efectelor acestuia a a cum se manifest în societate, pentru a putea stabili existen a unor implica ii ale acestui fenomen asupra reu itei colare a adolescen ilor.

În capitolul I se trateaz problematica reu itei colare, a factorilor sociali (*familia, coal*) i non-sociali ai reu itei colare (*factori psihologici, medicali i ai celor de natur pedagogic*). Reu ita colar , succesul sau insuccesul colar este influen at de o serie de factori interni i externi elevului, factori afla i în interac iune, astfel, func ionarea în bune condi ii a activit ii colare este determinat de interac iunea complex a acestor factori, iar calitatea procesului didactic este reprezentat de calitatea ac iunii lor.

Factorii pot fi: interni (care privesc condi ia biopsihic a subiec ilor) i externi (ce se refer la cadrul de desf urare a activit ii de instruire – înv are). *Factorii interni* se constituie ca elemente definatorii ale capacit ii de înv are i cuprind determinan i biologici (particularit i de vârst , starea s n t ii, poten ial de munc), precum i însu iri psihice, cognitive i noncognitive, referitoare la nivelul de dezvoltare intelectual , aptitudini,

interese, aspirații, atitudini. *Factorii externi* se pot defini prin intermediul aspectelor psihopedagogice care privesc organizarea și desfășurarea procesului de învățământ (concordanța dintre conținut și capacitatea de asimilare a elevilor, metodologia aplicată, nivelul de pregătire al profesorului), aspecte care ar putea fi incluse și în categoria factorilor interni, datorită incidenței asupra actului didactic. De mare importanță sunt factorii externi care influențează nivelul randamentului activității școlare și anume: condițiile de mediu familial, socio-cultural, calitatea materialelor didactice, a resurselor materiale din școală, condiția estetică a mediului școlar.

Capitolul II se referă la mediul familial și implicațiile lui asupra reușitei școlare. Cuprinde un scurt istoric al familiei, definiții date familiei în decursul anilor, principalele tipologii, funcții dar și o percepție dată de societatea modernă familiei. În continuare sunt tratate problematica apartenenței sociale, a aspirațiilor educaționale, a statusului socio-economic dar și a mobilității sociale.

Deoarece în ultimele decenii, familiile din societățile contemporane au înregistrat transformări profunde, transformări care pe alocuri au afectat însuși ideea termenului de „familie” am dorit să surprindem aspecte ce vizau familia între stabilitate și schimbare, urmărind efectele tranziției asupra familiei precum și a noilor valori și modele familiale apărute. Azi, cele mai importante schimbări în ceea ce privește familia, se petrec ca urmare a modificării așteptărilor societății față de familie, a apariției și înrădăcinării unor noi tipuri de familii (monoparentale, cupluri consensuale, celibat definitiv, cuplurile homosexuale), a schimbării de statut și rol în cazul familiilor nucleare și nu în ultimul rând ca urmare a noii viziuni asupra culturii.

Capitolul III abordează subiectul divorțului și implicațiilor lui asupra reușitei școlare ale elevului. Sunt surprinse etapele și cauzele separării sau a divorțului, adaptarea copilului/elevului la noua situație, impactul asupra performanțelor școlare. Tot în acest capitol am considerat a fi imperativ realizarea unei sinteze a principalelor studii privind efectele pe termen scurt și lung ale divorțului asupra copilului/adolescentului.

Partea a doua a tezei abordează **metodologia cercetării**.

În **capitolul IV**, primul subcapitol tratează domeniul cercetării și actualitatea temei. Deși în România, nu s-au înregistrat creșteri prea însemnate în rata divorțului (procentele divorțului înregistrate de-a lungul anilor au arătat că nu există fluctuații semnificative ale acestei rate, între 1975 și 2005, conform Anuarului statistic din 2006 - s-au înregistrat valori între 1,5 și 2 divorțuri la mia de locuitori, cifre ne semnificative în comparație cu altele) datorită efectelor pe care le poate provoca asupra copiilor și a implicațiilor acestor efecte

asupra reușitei lor școlare, am considerat că ar fi interesant de studiat acest fenomen și în spațiul nostru. Și cu atât mai mult, actualitatea temei este dată de faptul că fenomenul divorțalității este puțin cercetat la noi și cu atât mai puțin se cunosc efectele divorțului, implicațiile acestor efecte asupra reușitei școlare.

În prima etapă, studierea în practică a efectelor fenomenului divorțalității asupra elevilor și a implicațiilor lor asupra reușitei școlare s-a realizat prin utilizarea anchetei pe bază de chestionar, fiind considerată cea mai potrivită metodă, atât din punct de vedere al eficacității, cât și din punct de vedere al eficienței pentru scopul propus în cadrul acestei lucrări. Ancheta, utilizată ca metodă de culegere a informațiilor în studiul nostru, a fost în primul rând furnizată date referitoare la atitudinile, motivațiile, opiniile, intențiile și comportamentele grupului întreprins prin întrebările adresate unui anumit număr de persoane, care au putut constitui, în ansamblul lor un eșantion semnificativ al populației întregi.

În cea de-a doua etapă, s-a trecut la utilizarea tehnicii focus grupului, ce a avut ca instrument de lucru: ghidul de interviu. Scopul pentru care s-a recurs la această metodă a fost de clarificare și îmbogățirea informațiilor culese anterior. S-a dorit îmbinarea unei metode cantitative cu o metodă calitativă și pentru a evidenția eventualele aspecte nesurprinse prin culegerea datelor în urma aplicării chestionarelor.

Tot în cadrul acestui capitol este descris cum anume s-a realizat ancheta pilot, culegerea datelor, realizarea bazei de date și analiza datelor.

În alegerea eșantionului reprezentat de elevi, s-a plecat de la premisa că adolescenții sunt cei care resimt cel mai acut efectele unui divorț, astfel eșantionul a cuprins un număr de 548 de elevi cu vârste cuprinse între 14 și 22 ani, elevi înscriși în clasele IX-XII al unor licee și coli tehnice din orașul Cluj-Napoca. Din acest total de elevi, am dorit să identificăm procentul pe care îl reprezintă elevii care trăiesc cu ambii părinți biologici căsătoriți și procentul, numărul celor care trăiesc în familii în care s-a produs la un moment dat divorțul între părinții biologici pentru a realiza comparațiile necesare studiului.

Cercetarea a vizat apoi un număr de 120 de cadre didactice, diriginți la clasele IX-XII și a unui număr de 150 de părinți divorțați (părinții ai elevilor cuprinși în eșantion). Astfel, noi am reprezentat desigur studierea doar a unei părți din universul cercetării, care a alcătuit o colecție statistică de unități. Eșantionarea în cazul nostru a constat în extragerea unui număr de unități statistice din universul cercetării, respectând foarte exact anumite condiții astfel că datele obținute au putut fi extinse, cu anumite limite de variație, la un nivel de probabilitate stabilit. Ne-am propus ca și scop în cercetarea noastră selectivă estimarea

parametrilor (mediei, proporției) ce caracterizează o anumită caracteristică a populației. Colectivitatea a fost aleasă relativ omogenă pentru a ne putea permite un eșantion mai mic.

Ca loc de desfășurare al cercetării s-a ales orașul Cluj-Napoca din județul Cluj, alături de celelalte orașe din România. Fiind un oraș metropolitan, am considerat că va respecta caracteristicile următoare.

Prima etapă a cercetării în anumite cazuri a cercetării cantitative, a avut loc în *perioada 10 februarie – 18 martie 2011*, iar colile care au intrat în cercetare pentru realizarea anchetei pe bază de chestionar au fost:

A. pentru elevi: s-au aplicat un număr de 548 chestionare, din care s-au completat 548. S-a ales un număr de cinci coli clujene după cum urmează : Colegiul tehnic “Napoca”, Cluj-Napoca (120 chestionare), Liceul teoretic “Eugen -Pora”, Cluj- Napoca (100 chestionare), Liceul teoretic “Onisifor Ghibu”, Cluj-Napoca (180 chestionare), Colegiul economic Iulian Pop, Cluj-Napoca (100 chestionare), Liceul de coregrafie, Cluj-Napoca (48 chestionare).

B. pentru părinți : s-au aplicat un număr de 150 chestionare, din care s-au completat 94, cuprinzând părinții divorțați ai elevilor din aceste coli clujene în anumite cazuri: Colegiul tehnic “Napoca”, Cluj-Napoca, Liceul teoretic “Eugen - Pora”, Cluj- Napoca, Liceul teoretic “Onisifor Ghibu”, Cluj-Napoca , Colegiul economic Iulian Pop, Cluj-Napoca, Liceul teoretic “Apaczai Csere Janos”, Cluj-Napoca, Liceul de coregrafie, Cluj-Napoca.

C. pentru diriginți: s-au aplicat un număr de 120 chestionare din care s-au completat 107. Deoarece s-a ales ca elevii cercetați să fac parte doar din clasele IX-XII, a fost nevoie de a include în studiu un număr de unsprezece coli, după cum urmează : Colegiul tehnic “Napoca”, Cluj-Napoca, Liceul teoretic “Eugen – Pora”, Cluj-Napoca, Liceul teoretic “Onisifor Ghibu”, Cluj-Napoca, Colegiul economic Iulian Pop, Cluj-Napoca, Liceul de coregrafie, Cluj-Napoca, Liceul teoretic “Nicolae Bălcescu”, Cluj-Napoca, Liceul teoretic “Apaczai Csere Janos”, Cluj-Napoca, Liceul de arte plastice”Romulus Ladea”, Cluj-Napoca, Colegiul tehnic “Raluca Ripan”, Cluj-Napoca, Colegiul tehnic de construcții “Anghel Saligny”, Colegiul național “Emil Racoviță”, Cluj-Napoca.

A urmat apoi, cea de-a doua etapă a cercetării, cea calitativă, care a constat în organizarea a două focus-grupuri. Ca instrument de lucru s-a utilizat ghidul de interviu. Pentru realizarea acestei cercetări s-au ales două licee în anumite cazuri: Liceul Eugen - Pora și Colegiul Tehnic Napoca, ambele din orașul Cluj. Cercetarea s-a desfășurat în luna mai 2011.

Tot în acest capitol sunt descrise etapele cercetării, elaborarea instrumentelor de cercetare, pregătirea focus grupului și elaborarea ghidului de interviu.

În cercetarea întreprinsă de noi, în prima etapă am recurs *la utilizarea anchetei sociologice*. Astfel au fost elaborate trei tipuri de chestionare, cu scopul de a cunoaște realitățile faptice privind efectele divorțului și implicațiile lor asupra reușitei școlare a elevilor, dar și a opiniilor și atitudinilor celor implicați (elevi, profesori diriginți, părinți divorțați). Chestionarele au reprezentat o listă de întrebări. Întrebările au corespuns indicatorilor identificați pentru conceptele pe care am dorit să le măsurăm (conforme cu cele utilizate în studii realizate pe teme aproximativ similare în S.U.A., în Europa Occidentală și în Anglia). Toate întrebările din chestionar au avut un scop, au derivat dintr-un set de ipoteze referitoare la fenomenul cercetat. Întrebările formulate în chestionarele noastre au fost destinate auto-administrației.

După aplicarea anchetei pe bază de chestionar și după prelucrarea statistică a datelor (făcută electronic pe baza programului SPSS), s-a trecut *la pregătirea a două focus grupuri*, urmat de realizarea interviurilor și de înregistrarea datelor.

În parte a treia a tezei urmează: Prezentarea și interpretarea datelor. Rezultate și discuții. În *capitolul V*, în cadrul celor cinci subcapitole sunt prezentate, analizate și interpretate datele obținute în urma prelucrării statistice a datelor provenite din cele trei tipuri de chestionare: ale elevilor (cei care trăiesc cu ambii părinți biologici căsătoriți și cei ai căror părinți biologici au divorțat), ai părinților divorțați și ai diriginților.

De asemenea sunt prezentate, analizate și interpretate datele rezultate în urma aplicării tehnicii focus grupului. Datele cercetării au fost prezentate sub forma unor tabele, care au permis concentrarea optimă a informațiilor. Datele au fost aranjate în tabele centralizatoare, care au conținut informații recoltate cu ajutorul ansamblului variabilelor și pentru fiecare individ în parte. Apoi, datele din tabelele centralizatoare au fost preluate pentru analiză și incluse în tabele cu o singură variabilă sau cu două variabile. Cu ajutorul tabelelor cu o singură variabilă s-au prezentat rangul scorurilor, media, frecvențele și procentele. Examinarea distribuției frecvențelor a oferit o imagine de ansamblu asupra datelor. Prin calcularea procentajelor, împărțirea numărului cazurilor dintr-o categorie la numărul total de cazuri și înmulțirea rezultatului cu 100, s-a ajuns la identificarea fenomenelor. De asemenea, prin tabelele cu două variabile, prin tabele de „contingență” am arătat relația dintre două variabile, exprimând dependența unei variabile de o alta.

În cadrul e antionului reprezentat de **elevi**, am dorit să identificăm din populația investigată, procentele privind *elevii ai căror părinți au divorțat* la un moment dat și cei care trăiesc în familii cu ambii părinți biologici căsătoriți:

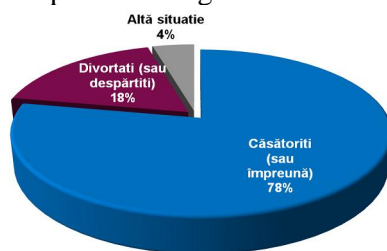

Figura 1. Prezentarea situației maritale a părinților biologici.

În urma prelucrării statistice se observă că un procent de 78% dintre elevii trăiesc în familii cu ambii părinți biologici căsătoriți, iar 18% au părinți biologici divorțați.

În ceea ce privește *colaritatea părinților*, se poate constata că în medie 40% dintre mamele au absolvit liceul, proporția de 24% este reprezentată de mamele care au absolvit o facultate, iar 17% dintre ele au urmat școli profesionale. Fără școală au fost doar 0,18% din mame:

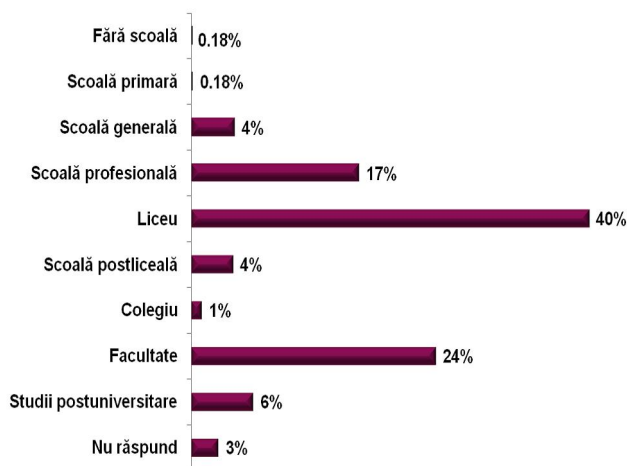

Figura 2. Colaritatea mamei

Legat de *colaritatea tatălui*, din nou cei mai mulți dintre tăți s-au dovedit a fi absolvenți de liceu 34%, 26% au urmat o școală profesională, iar 21% sunt absolvenți ai unei facultăți.

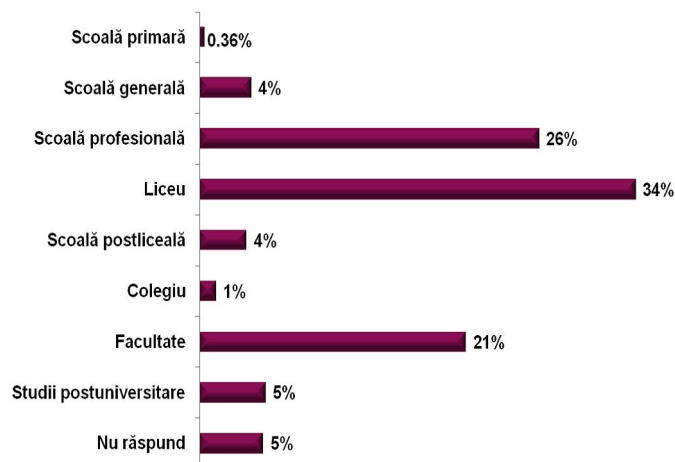

Figura 3. Colaritatea tatălui

La întrebarea: *Cu cine locuiești?* acei elevi ai căror părinți au divorțat, au afirmat că locuiesc împreună cu mama în procent de 52,6%, cu mama și partenerul ei 20,6%, cu tata 4,1%, cu tata și partenera lui 4,1%, 4,1% locuiesc cu ambii părinți deși aceștia sunt divorțați și 14,4% locuiesc cu altcineva. Pe când cei ai căror părinți nu sunt divorțați, în proporție de 92,2% locuiesc împreună cu ambii părinți, 1,9% locuiesc cu mama, 0,2% cu tata, 0,2% cu tata și partenera lui și 4,75% cu altcineva:

Tabel 1. Frecvențele observate privind părintele cu care locuiește elevul (cu părinți căsătoriți sau cu părinți divorțați):

Cu cine locuiești? * Părinții biologici sunt...?

		Părinții biologici sunt...?				Total
		Căsătoriți (sau împreună)	Divorțați (sau despărțiți)	Altă situație	Nu răspund	
Cu cine locuiești?	Cu ambii părinți biologici	92.9%	4.1%		66.7%	73.2%
	Cu mama	1.9%	52.6%	52.2%		13.0%
	Cu tata	0.2%	4.1%	4.3%		1.1%
	Cu mama și partenerul ei		20.6%	8.7%	33.3%	4.2%
	Cu tata și partenera lui	0.2%	4.1%			0.9%
	Cu altcineva	4.7%	14.4%	34.8%		7.7%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

La întrebarea: *Cât de des îi vezi cel lalt p rinte?* în urma prelucrării statistice a reie it c doar 13% dintre elevii care nu locuiesc cu ambii p rin i î i v d de câteva ori pe s pt mân cel lalt p rinte i restul rar, sau foarte rar:

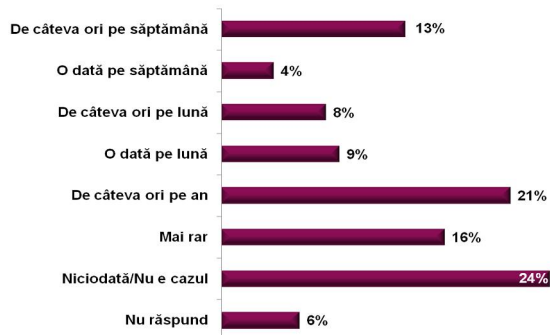

Figura 4. Timpul petrecut cu cel lalt p rinte

În chestionar, a urmat un ir de întrebări, care i-au vizat doar pe cei ai c ror p rin i au divorțat, pentru a putea realiza o analiză comparativă între cele două categorii de elevi.

Deoarece studiile privind efectele divorțului au demonstrat că aceste efecte imediat după divorț sunt mult mai acute, iar după, în timp ele se diminuează, am considerat oportun a afla *de cât timp s-a produs divorțul în familiile elevilor* intrați în studiu. Din date a reie it c doar 8% dintre p rin i au divorțat sub 2 ani, restul de 3 sau peste trei ani:

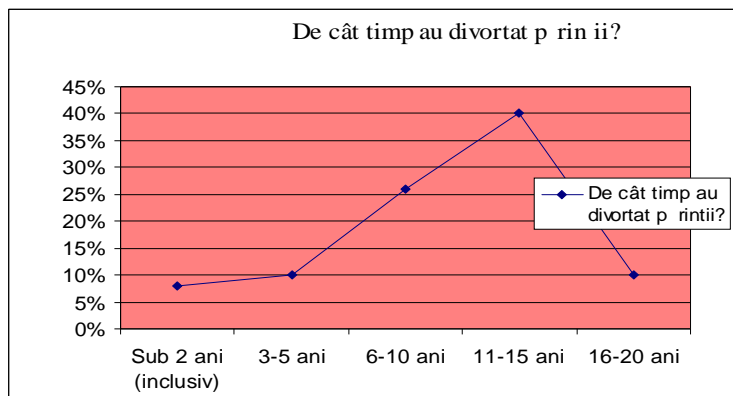

Figura 5. Timpul de când s-a produs divorțul p rin ilor

Legat de întrebarea: *Dacă s-a schimbat viața lor într-un anumit fel, după divorțul p rin ilor?* un procent de 51% dintre elevi au declarat că da, s-a schimbat, și doar 23% au afirmat că nu s-a schimbat.

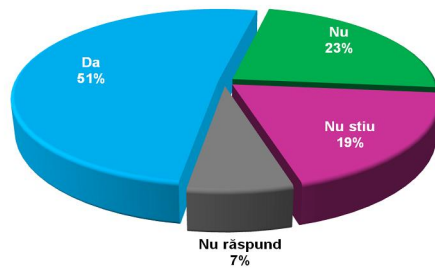

Figura 6. Schimbarea vie ii elevilor dup divor ul p rin ilor

Pornind de la ideea c unu din efectele divor ului este tensionarea rela iilor dintre p rintele tutore i copil, respectiv cel lalt p rinte i copil dup divor , am dorit s surprindem aspecte legate de acest subiect. Astfel, elevul a fost întreat dac s-a schimbat rela ia lui cu mama, respectiv cu tat l în urma divor ului i dac da în ce sens?

Datele au ar tat c cel pu în în privin a mamei, rela ia elevului în urma divor ului cu aceasta s-a schimbat i s-a schimbat în bine. Situa ia este interesant în cazul tat lui, unde, din nou majoritatea dintre cei întreat i au afirmat c da, rela ia s-a schimbat, în schimb când au primit întreatea în ce sens s-a schimbat? procentele celor care au r spuns pozitiv i a celor care au r spund negativ au fost egale. În figurile de mai jos pot fi surprinse aceste aspecte:

Figura 7. S-a schimbat rela ia cu mama ta de la divor ?

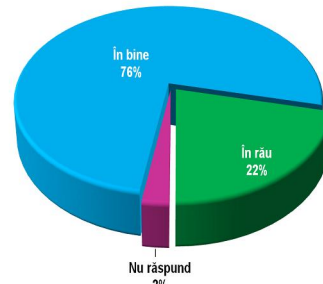

Figura 8. În ce sens s-a schimbat rela ia ta cu mama de la divor ?

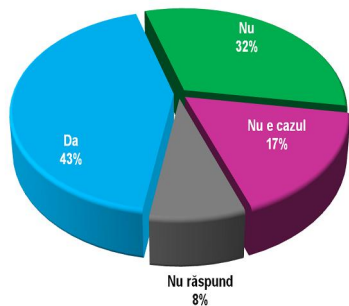

Figura 9. S-a schimbat rela ia cu tat l tu de la divor ?

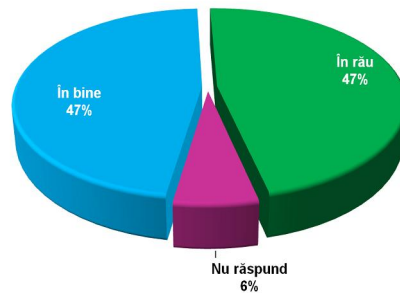

Figura 10. În ce sens s-a schimbat rela ia cu tat l tu de la divor ?

tiind c un alt efect al divor ului este diminuarea supravegherii parentale, am dorit s vedem în ce m sur acest lucru poate fi constat la noi. Am analizat de asemenea în parale i situa ia elevilor ai c ror p rin i sunt c s tori i, în ideea de a surprinde i mai bine eventualele diferen e. Astfel la întrebarea: *Cât timp petreci cu mama ta pe zi?* din întrebarea adresat întregului e antion de elevi a rezultat c în medie elevii petrec destul de pu in timp pe zi cu p rin ii. R spunsurile celor care au afirmat c nu petrec timp deloc cu mama a fost de 1%, pe când în cazul tat lui acesta s-a ridicat la 5%, dup cum se poate constata i în figurile de mai jos:

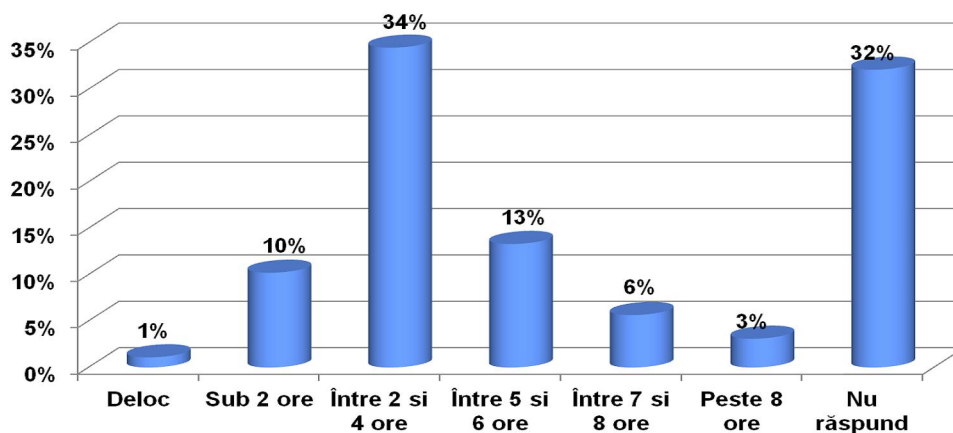

Figura 11. Timp petrecut cu mama pe zi

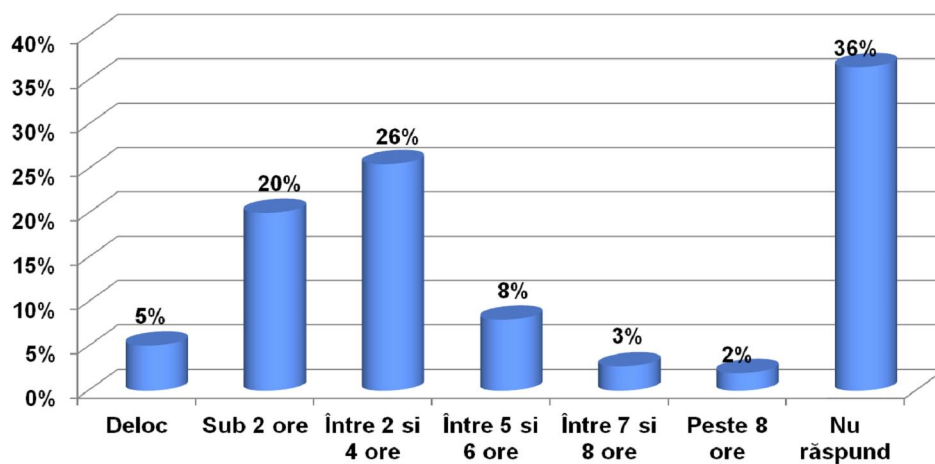

Figura 12. Timp petrecut cu tat l pe zi

În tabelul de mai jos am comparat situația elevilor ai căror părinți au divorțat, cu cei ai căror părinți sunt căsătoriți pentru a sesiza dacă există diferențe în ceea ce privește timpul petrecut cu părinții. Legat de timpul petrecut cu mama, diferențele nu au fost semnificative, ceea ce ni s-a părut interesant a fost că pe când în cazul elevilor cu părinți căsătoriți procentul celor care nu petrec deloc timp cu mama a fost de doar 0,5%, în cazul copiilor divorțați acest procent a fost de 3,1%:

Tabel 2. Tabel de frecvență privind timpul petrecut cu mama de copiii cu părinți căsătoriți și de cei ai căror părinți au divorțat

Cât timp petreți cu mama ta pe zi? * Părinții biologici sunt...?

		Părinții biologici sunt...?				Total
		Căsătoriți (sau împreună)	Divorțați (sau despărțiți)	Altă situație	Nu răspund	
Cât timp petreți cu mama ta pe zi?	Deloc	0.5%	3.1%	4.3%		1.1%
	Sub 2 ore	10.4%	10.3%	4.3%	33.3%	10.2%
	Între 2 și 4 ore	36.5%	30.9%	13.0%	33.3%	34.5%
	Între 5 și 6 ore	13.4%	12.4%	17.4%		13.3%
	Între 7 și 8 ore	6.4%	4.1%			5.7%
	Peste 8 ore	3.1%	2.1%	8.7%		3.1%
	Nu răspund	29.9%	37.1%	52.2%	33.3%	32.1%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

În privința timpului petrecut apar diferențe semnificative, adică elevii ai căror părinți au divorțat, în comparație cu cei care au părinți căsătoriți petrec mult mai puțin timp cu tatăl lor, iar procentul celor care nu petrec timp deloc cu acesta este de 23 de ori mai mare.

La întrebarea: *Ce legături păstrezi cu celălalt părinte? Petreceți timp împreună?* am încercat să aflăm dacă elevii petrec sau nu timp cu celălalt părinte. Din studiul nostru a reieșit că 41% dintre ei petrec timp, 23% nu petrec și un procent foarte mare 29% au refuzat să răspundă, după cum se poate vedea în cercul de structură de mai jos:

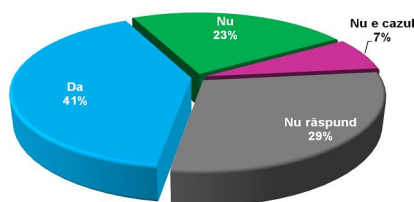

Figura 13. Prezentarea situației privind petrecerea timpului cu celălalt părinte

Am dorit apoi să aflăm în ce măsură părinții divorțați susțin financiar copilul după divorț, dacă îi oferă bani, îl sprijină prin oferirea de sfaturi, se interesează de situația

lui colar , situa ie prezentat în figurile de mai jos:

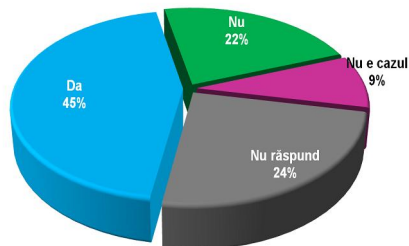

Figura 14. În ce m sur p rintele divor at divor at ofer copilului sfaturi ?

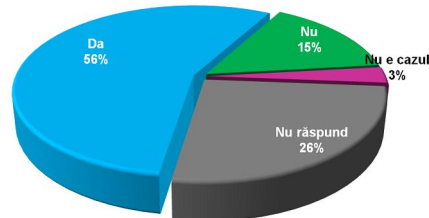

Figura 15. În ce m sur p rintele divor at îi ofer copilului bani ?

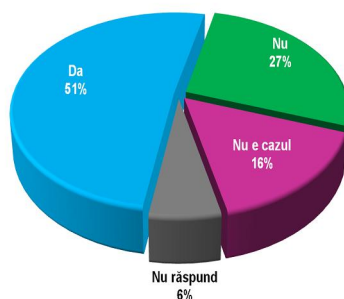

Figura 16. În ce m sur p rintele divor at se intereseaz de situa ia colar a copilului?

Legat de întrebarea care viza *sprijinul acordat în ceea ce prive te activit ile colare*, rezultatele nu au indicat diferen e majore între cele dou categorii de elevi, singura diferen vizibil a fost la varianta: nu sprijin activitatea colar decât foarte pu in sau deloc, unde propor ia celor care au p rin ii divor a i este aproape de trei ori mai mare fa de ceilal i (desigur acest lucru se poate explica i prin faptul c în cazul elevilor cu p rin i divor a i i absen a tat lui este mai mare). Cifrele arat astfel:

Tabel 3. Tabel de frecven privind ajutorul, sprijinul acordat de p rin ii biologici (p rin i divor a i i p rin i c s tori i) elevilor în activitatea lor colar .

P rin ii te ajut , te sprijin în ceea ce prive te activitatea de la scoal ? * P rin ii t i biologici sunt...?

		P rin ii t i biologici sunt...?				Total
		C s tori i (sau împreun)	Divor a i (sau desp r ii)	Alt situa ie	Nu r spund	
P rin ii te ajut , te sprijin în ceea ce prive te activitatea de la scoal ?	Foarte mult	44.5%	43.3%	26.1%	66.7%	43.6%
	Mult	39.1%	38.1%	17.4%	33.3%	38.0%
	Pu in	12.9%	11.3%	30.4%		13.3%
	Foarte pu in/Deloc	2.6%	6.2%	21.7%		4.0%
	Nu r spund	0.9%	1.0%	4.3%		1.1%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Analizele comparative au ar tat c în ceea ce prive te interesul fa de rezultatele colare ale elevilor, nu exist diferen e importante între elevii cu p rin i divor a i i cei cu p rin i c s tori i.

Tabel 4. Frecven ele observate privind interesul p rintelui pentru rezultatele colare ale elevilor (cu p rin i divor a i i cei cu p rin i c s tori i).

Cum sunt considerate rezultatele la înv tur în familia ta? * P rin ii t i biologici sunt...?

		P rin ii t i biologici sunt...?				Total
		C s tori i (sau împreun)	Divor a i (sau desp r i i)	Alt situa ie	Nu r spund	
Cum sunt considerate rezultatele la înv tur în familia ta?	Foarte importante	42.6%	45.4%	52.2%	100.0%	43.8%
	Importante	52.5%	47.4%	34.8%		50.5%
	Pu in importante	3.8%	5.2%	4.3%		4.0%
	Deloc importante	0.2%	1.0%	4.3%		0.5%
	Nu r spund	0.9%	1.0%	4.3%		1.1%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

La capitolul: *încredere în for ele proprii*, probabil pentru c am avut de-a face cu adolescen ii, procentele sunt cât se poate de mari, cum arat i graficul de mai jos:

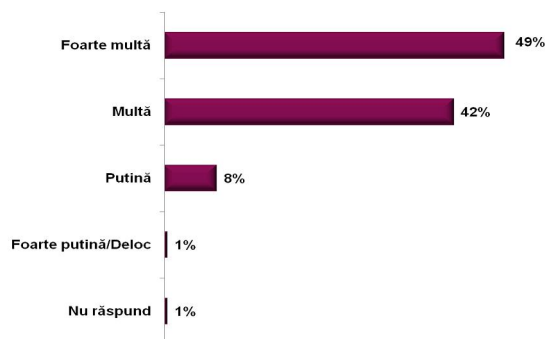

Figura 17. Reprezentarea încrederii în for ele proprii ale elevilor

Legat de întrebarea: *P rin ii t i verific performan a ta colar*, analizele comparative indic diferen e destul de mari în ceea ce prive te cele dou categorii de elevi i anume: pe când în cazul elevilor cu p rin i c s tori i în propor ie de 56,2% le sunt verificate rezultatele colare de ambii p rin i, în cazul celor divor a i procentul este de doar 30,9%. În cazul elevilor cu p rin ii divor a i mama este cea care le verific rezultatele colare în propor ie de 52,6%, iar tat l în propor ie de 5,2%.

Tabel.5. Tabel privind frecvențele observate în verificarea performanțelor școlare a elevilor (cu părinți cștori și cu părinți divorțai) de către părinți.

		Părinții verifică performanța școlară? * Părinții biologici sunt...?				Total
		Cștori (sau împreună)	Divorțai (sau despărțiți)	Altă situație	Nu răspund	
Părinții verifică performanța școlară?	Da, amândoi	56.2%	30.9%	8.7%	33.3%	49.6%
	Da, mama	30.4%	52.6%	56.5%		35.2%
	Da, tata	2.8%	5.2%	4.3%	33.3%	3.5%
	Nu	9.6%	11.3%	26.1%	33.3%	10.8%
	Nu răspund	0.9%		4.3%		0.9%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Pentru a surprinde aspecte legate de stima de sine a elevilor, de modul cum se percep ei în comparație cu ceilalți, elevii au fost întrebați - *dacă ar fi să se gândească la cât de bine învață în comparație cu colegii de clasă, unde s-ar poziționa?* Proporția celor ai căror părinți au divorțat într-o măsură mai mică se declară ca fiind când parte din prima treime, ei în general tind să se poziționeze la mijloc în ceea ce privește rezultatele lor școlare.

Tabel 6. Tabel de frecvență privind propria percepție a elevilor (cu părinți cștori și cei cu părinți divorțai) despre cum se poziționează față de colegi, pornind de la rezultatele școlare.

		Dacă ar fi să te gândești la cât de bine înveți în comparație cu colegii tăi de clasă, unde te-ai poziționa? * Părinții biologici sunt...?				Total
		Cștori (sau împreună)	Divorțai (sau despărțiți)	Altă situație	Nu răspund	
Dacă ar fi să te gândești la cât de bine înveți în comparație cu colegii tăi de clasă, unde te-ai poziționa?	În prima treime	37.2%	23.7%	39.1%		34.7%
	La mijloc	56.9%	67.0%	60.9%	66.7%	58.9%
	În ultima treime	4.5%	9.3%		33.3%	5.3%
	Nu răspund	1.4%				1.1%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

În marea lor majoritate, elevii chestionați doresc să urmeze o facultate.

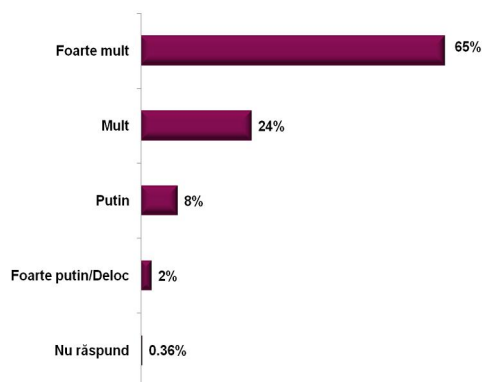

Figura 18. Cât de mult îți dorești să urmezi o facultate?

Nici la această întrebare nu au existat diferențe privind cele două categorii de elevi.

În privința sprijinului acordat de părinți pentru a urma o facultate în tabelul comparativ putem observa diferențe între cele două categorii de elevi și anume la varianta – în foarte mică măsură, au răspuns un procent de 6,2% dintre elevii cu părinți divorțați și doar 0,9% dintre cei cu ambii părinți căsătoriți.

Tabel 7. Frecvențele observate între elevii cu părinți căsătoriți și cei cu părinți divorțați privind asigurarea condițiilor de creșterea părinților pentru a urma o facultate.

În ce măsură familia îi asigură condițiile pentru a merge la facultate? * Părinții biologici sunt...?

		Părinții biologici sunt...?				Total
		Căsătoriți (sau împreună)	Divorțați (sau despărțiți)	Altă situație	Nu răspund	
În ce măsură familia îi asigură condițiile pentru a merge la facultate?	În foarte mare măsură	51.1%	46.4%	43.5%	100.0%	50.2%
	În mare măsură	39.8%	39.2%	34.8%		39.2%
	În mică măsură	7.3%	8.2%	8.7%		7.5%
	În foarte mică măsură	0.9%	6.2%	4.3%		2.0%
	Nu răspund	0.9%		8.7%		1.1%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

După ce am interpretat și analizat rezultatele provenite din răspunsurile elevilor din chestionar, am dorit să surprindem, prin observarea unor frecvențe între variabile, și alte aspecte care ar explica fenomenul efectelor divorțului asupra elevilor (doar a celor cu părinți divorțați) și a implicațiilor acestor efecte asupra reușitei lor școlare.

Legat de școlaritatea părinților și rezultatele școlare (media generală pe ultimul an absolvit) ale elevului, am putut constata că există tendința ca odată cu școlaritatea mai înaltă a părintelui să se înregistreze și rezultate școlare mai bune la elev.

Tabel 8. Frecvențele observate privind școlaritatea părintelui și rezultatul școlar (media generală pe ultimul an absolvit) al elevului.

Ce școală a absolvit mama?	Rezultate școlare (media generală) în ultima clasă absolvită	Ce școală a absolvit tata?	Rezultate școlare (media generală) în ultima clasă absolvită
Fără școală	7.22	școală primară	7.55
școală primară	8.40	școală generală	8.24
școală generală	8.47	școală profesională	8.70
școală profesională	8.62	Liceu	8.62
Liceu	8.61	școală postliceală	8.88
școală postliceală	8.98	Colegiu	9.01
Colegiu	9.12	Facultate	9.05
Facultate	8.98	Studii postuniversitare	9.24
Studii postuniversitare	9.16	Nu răspund	8.44
Nu răspund	8.30	Total	8.74
Total	8.74		

S-a constatat că acolo unde familia (cele divorțate) nu poate asigura decât într-o mică măsură, sau foarte mică măsură condițiile pentru a urma o facultate, la fel și interesul elevului este mai mic, deși există o tendință generală, devenită la modă, în rândul tinerilor de a urma o facultate.

Tabel 9. Frecvențele observate privind asigurarea condițiilor materiale de către părinții și interesul elevului de a urma o facultate.

Ultima coală absolvită * Ce așteptări aveți în legătură cu viitorul educațional al copilului dumneavoastră?

	Ce așteptări aveți în legătură cu viitorul educațional al copilului dumneavoastră?					Total
	coală profesională	Liceu	Facultate	Studii postuniversitare	Altă variantă	
Ultima coală absolvită						
coală primară		100.0%				100.0%
Gimnaziu		100.0%				100.0%
coală profesională	6.3%	25.0%	62.5%	6.3%		100.0%
Liceu		17.1%	68.6%	8.6%	5.7%	100.0%
coală postliceală			80.0%	20.0%		100.0%
Colegiu			100.0%			100.0%
Facultate	3.8%		80.8%	15.4%		100.0%
Studii postuniversitare			37.5%	50.0%	12.5%	100.0%
Total	2.1%	12.8%	68.1%	13.8%	3.2%	100.0%

Am urmărit de asemenea să vedem dacă există diferențe în ceea ce privește rezultatele colare (media generală în ultima clasă absolvită) și tipul de familie din care provine elevul (părinți căsătoriți sau divorțați). Astfel, conform datelor se observă diferențe între aceste rezultate, nu foarte semnificative, însă dacă luăm în calcul clasificarea mediilor și observând că ele în general sunt mari și foarte mari, considerăm că putem face referire la acest aspect.

Tabel. 10. Frecvențele observate privind familia (părinți căsătoriți sau divorțați) elevului și rezultatele lui colare (media generală în ultima clasă absolvită).

Părinții tăi biologici sunt...?	Rezultate colare (media generală) în ultima clasă absolvită
Căsătoriți (sau împreună)	8.82
Divorțați (sau despărțiți)	8.44

Tabel. 11. Clasificarea rezultatelor (media generală în ultima clasă absolvită) tuturor elevilor intra și în extern.

Rezultate colare (media generală) în ultima clasă absolvită					
		Frecven	Procent	Procent valid	Procent cumulat
Valid	Sub 7	18	3.3	3.6	3.6
	7 – 8,50	157	28.6	31.1	34.7
	8,50 – 9,50	219	40.0	43.4	78.0
	9,51 – 10	111	20.3	22.0	100.0
	Total	505	92.2	100.0	
	Nu răspund	43	7.8		
Total		548	100.0		

În ceea ce privește **parenții divorțați**, a fost destul de dificil să coopereze părinții în a răspunde întrebărilor. Nu în puține situații, părinții divorțați în lumea lor interioară se consideră vinovați pentru ceea ce are de suferit copilul în urma divorțului, ceea ce face și mai dificilă recunoașterea în fața altora a acestui fapt.

Din totalul chestionarelor completate de părinți, 87% au fost completate de mame, iar 13% de tați. Vârsta părinților care au completat chestionarele a fost: sub 35 de ani – 9%, între 36-40 de ani – 28%, între 41-45 de ani – 44%, între 46-50 – 13%, peste 51 de ani – 3% și un număr de 4% au refuzat să răspundă.

Legat de etnia participanților, aceasta se prezintă astfel:

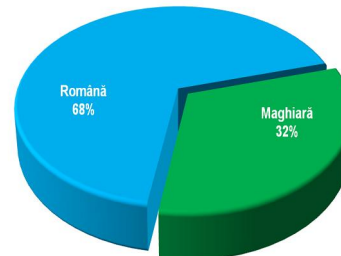

Figura 19. Etnia părinților divorțați incluși în cercetare.

În ceea ce privește școlăritatea părinților, aceștia în general sunt absolvenți de liceu, facultate, școală profesională și un procent de 9% absolvenți de studii postuniversitare.

Figura 20. Școlăritatea părinților divorțați

În privința ocupației părinților, 41% sunt salariați și prestează munci manuale sau nespecializate, 33% sunt salariați și prestează munci specializate, muncă intelectuală iar 12% de în funcții de conducere. În medie părinții petrec 8 ore la serviciu:

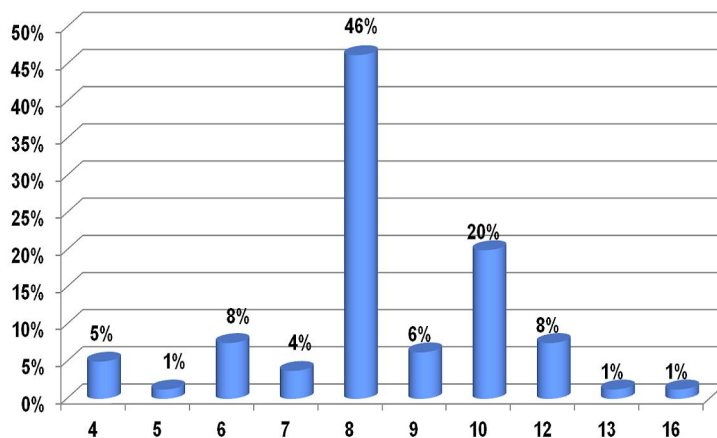

Figura 21. Numărul de ore petrecut într-o zi, în medie la serviciu de părinții divorțați

Pornind de la premisa că unul din efectele produse în urma divorțului poate fi diminuarea resurselor financiare, am dorit să vedem ce număr de membri ai familiilor intrate în studiu, câți copii au și de ce venituri dispun. Astfel, am putut constata că media pe număr de membri pe familie este de trei persoane, iar în ceea ce privește numărul de copii, în general familiile au unul sau doi copii. La întrebarea legată de venitul familiei, am descoperit că 12% din părinți au un venit lunar pe familie încadrat între 1-750 Ron, 50% au venituri între 751-1500 Ron, 15% între 1501-2500 Ron. În privința condițiilor de locuit datele au arătat că un procent de 63% din părinții divorțați locuiesc într-o locuință proprietate personală, 13% locuiesc în chirie iar 18% cu părinții.

Apoi, părinții au fost rugați să aprecieze relația cu fostul soț/fosta soție și relația cu copilul. În urma datelor culese, am putut stabili că în privința relației cu fostul soț/fosta soție, un procent de 37% dintre părinți s-au declarat a fi într-o relație foarte bună sau bună cu fostul soț/fosta soție, iar restul în proporție de 31% au declarat că au o relație proastă sau foarte proastă cu acesta/aceasta, 19% au completat varianta – nu e cazul (cei care nu mai înlegătura cu fostul soț/fosta soție din diverse motive) și un procent de 7% au refuzat să răspundă.

Relația cu copilul, marea majoritate a părinților chestionați au considerat-o ca fiind bună și foarte bună:

Tabel 12. Frecvențele observate privind relația părintelui divorțat cu copilul

Cum apreciați relația cu copilul dumneavoastră ?					
		Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
Valid	Foarte bun	57	60.6	60.6	60.6
	Bun	34	36.2	36.2	96.8
	Proastă	2	2.1	2.1	98.9
	Foarte proastă	1	1.1	1.1	100.0
	Total	94	100.0	100.0	

La fel pot fi interpretate și datele care au vizat mulțumirea părintelui față de comportamentul copilului. Astfel, procentele celor care sunt mulțumiți sau foarte mulțumiți sunt din nou suspect de mari în comparație cu cei care se declară nemulțumiți:

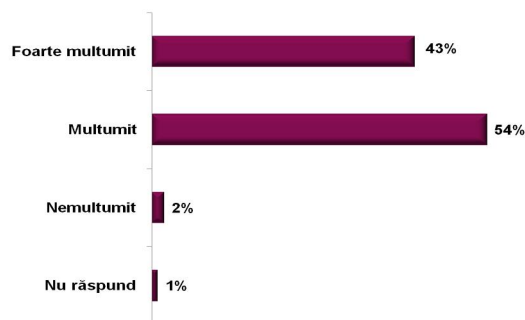

Figura 22. Cât de mulțumit sunteți de comportamentul copilului dumneavoastră ?

Am dorit să aflăm, în ce măsură în familiile divorțate, deciziile legate de copil sunt luate de ambii părinți biologici ai acestuia. Conform datelor, doar în 19% din situații aceste decizii sunt luate de ambii părinți, în 30% din situații decizia o ia un singur părinte (mama, de obicei părintele tutore al copilului), în 2% din cazuri aceste decizii îi apar tatălui, în 13% din situații deciziile le revin copiilor, în cazul studiat de noi adolescenților, iar în 36% această decizie este luată în familie.

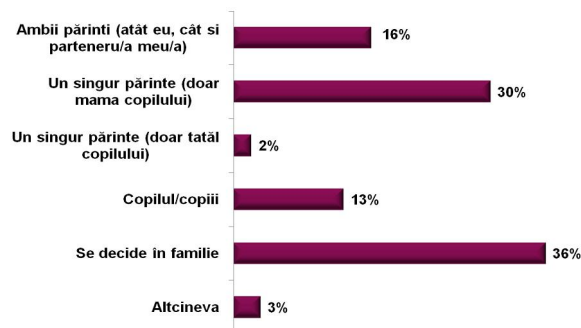

Figura 23. Cine ia deciziile importante legate de viitorul educațional al copilului?

În privința așteptărilor educaționale ale copilului/elevului, desigur procentul cel mai semnificativ îl constituie răspunsul celor care își doresc pentru copilul lor o facultate, această opțiune înscriindu-se în trendul actual al societății românești.

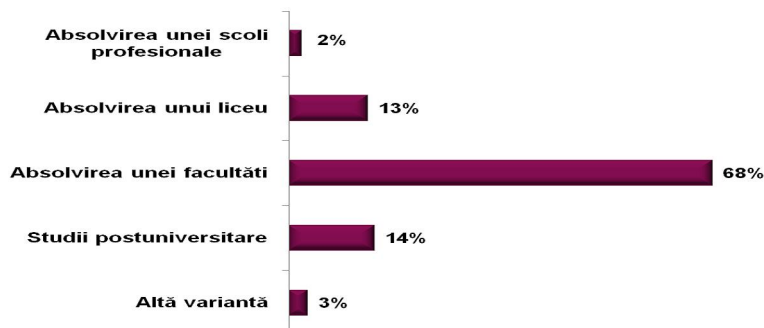

Figura 24. Așteptările educaționale ale părintelui față de copil

În privința rezultatelor școlare ale copilului, doar un procent de 14% dintre părinți s-au declarat a fi nemulțumiți, restul consideră aceste rezultate ca fiind bune și foarte bune.

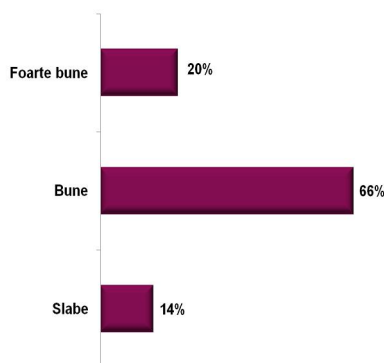

Figura 25. Aprecierile părintelui asupra rezultatelor școlare ale elevului

Un procent semnificativ și anume 90% dintre părinți afirmă că ar cunoaște grupul de prieteni ai elevului și întrebări fiind – ce anume ar schimba la copilul lor? 38% spun că nu ar schimba nimic, 38% ar schimba rezultatele școlare, și restul altceva.

Un procent de 95% dintre părinții chestionați consideră că rezultatele școlare ale copilului sunt importante și foarte importante pentru reușita în viață, abia 5% dintre ei cred că acestea nu ar fi importante.

Printr-un alt set de întrebări am dorit să stabilim în ce măsură părinții divorțați sunt conștienți de implicațiile efectelor divorțului asupra copilului, elevului. Astfel ei au fost întrebați: dacă cred că lipsa unui părinte poate afecta performanța copilului la școală, sau

dacă lipsa unor resurse materiale, lipsa unui model în viaa copilului sau lipsa unui climat familial armonios ar influența negativ performanța copiilor lor.

Răspunsurile părinților au arătat că în cea mai mare măsură ei cred că nici lipsa unor resurse materiale și nici lipsa unui model în viaa copilului nu ar afecta negativ elevului și că doar lipsa unui climat familial armonios ar avea implicații asupra performanței școlare.

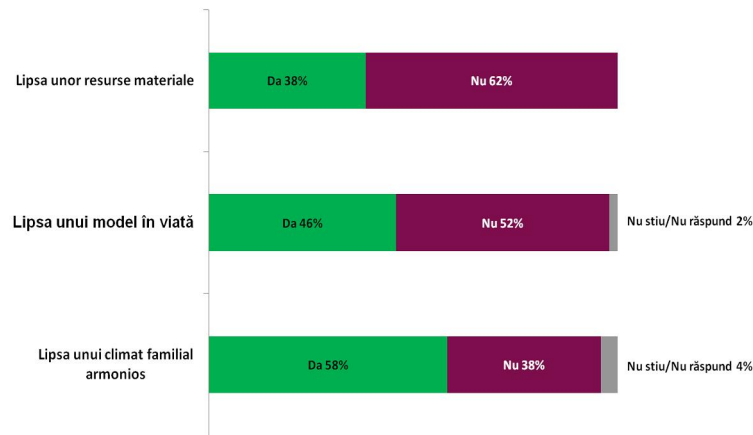

Figura 26. Implicațiile aspectelor materiale, a lipsei modelului în viaa copilului și a climatului familial armonios asupra performanțelor școlare ale elevului

Părinții divorțați, întrebați fiind – dacă cred că lipsa unui părinte ar putea afecta negativ performanța copilului, într-un procent de 41% au răspuns pozitiv iar 46% consideră că lipsa unui părinte nu constituie un factor negativ în performanța copilului,

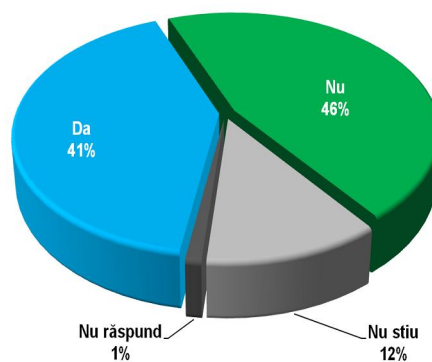

Figura 27. Credeți că lipsa unui părinte afectează performanța școlară a copilului? iar dintre cei care au răspuns pozitiv la întrebare, procentul cel mai mare dintre răspunsuri arătată că lipsa ambilor părinți ar putea influența negativ rezultatele școlare și în ultim instanță performanța școlară a elevului.

Plecând de la răspunsurile părinților divorțați, am dorit să realizăm niște frecvențe între variabile, înainte de a trage concluziile. Astfel am dorit să vedem dacă există o

legătură directă între relația părintelui-tutore cu fostul soț/fosta soție și relațiile acesteia/acestuia cu copilul. Din prelucrarea datelor am putut observa că acolo unde relația dintre foștii soți este bună sau foarte bună nu există nici relație proastă sau foarte proastă cu copilul, însă acolo unde relația dintre părinți, foștii soți este proastă sau foarte proastă apar și relații mai proaste cu copilul. Astfel putem spune că există o paralelă între cele două variabile.

Mai departe, am dorit să vedem dacă calitatea relației dintre foștii soți are influența gradului de mulțumire al părintelui-tutore față de copil. Am putut constata că în situațiile în care relația dintre foștii soți este foarte bună sau bună, la fel gradul de mulțumire față de copil este unul foarte bun sau bun, în schimb în cazul celor care declară că au o relație proastă sau foarte proastă cu fostul soț/fosta soție apar și procente care indică gradul de nemulțumire față de comportamentul copilului.

Un alt obiectiv al cercetării a fost să analizăm răspunsurile **diriginilor** cu privire la efectele divorțului, respectiv la implicațiile acestor efecte asupra reușitei școlare a elevilor. În analiza noastră, am dorit să surprindem în ce măsură diriginii, pe parcursul anilor, în care au avut ocazia de a lucra cu elevii, au observat implicațiile acestor efecte provocate de divorț asupra reușitei școlare (a elevilor proveniți din familii divorțate), și dacă au observat existența unor diferențe între elevii proveniți din familii divorțate și cei care trăiesc în familii cu părinți biologici cunosători.

Am putut observa că diriginii în procent de peste 40% se confruntă cu: rezultate școlare slabe și număr mare de absențe, iar probleme precum: comportament inadecvat al elevilor, consum de alcool, consum de droguri, violență, agresivitate, lipsa încrederii în forțele proprii sunt doar fenomene limitate ca și sferă problematică încoli.

La întrebarea care a vizat modul de relaționare a elevilor cu ceilalți, diriginii în proporție de 51,4% consideră că nu se poate vorbi de diferențe între elevi (cei cu părinți cunosători și cei cu părinți divorțați), pe când un procent destul de ridicat, respectiv 48% cred că elevii cu părinți divorțați întâmpină probleme de relaționare.

Diriginii, pe baza experiențelor lor anterioare cu elevii, au fost rugați să specifice dacă au constatat că divorțul părinților a dus la modificarea rezultatelor școlare ale elevilor. La această întrebare, răspunsul a fost cât de poate de concludent, deoarece în proporție de 79% au răspuns pozitiv, 26% negativ:

De asemenea am dorit să aflăm de la diriginii, dacă aceste efecte au fost temporare sau au avut un caracter permanent? În proporție de 77% ei au declarat că modificările privind rezultatele școlare ale elevilor au fost temporare.

În proporție de 86% profesorii afirmă că divorțul afectează negativ învățarea elevilor, doar 13% afirmă contrariul:

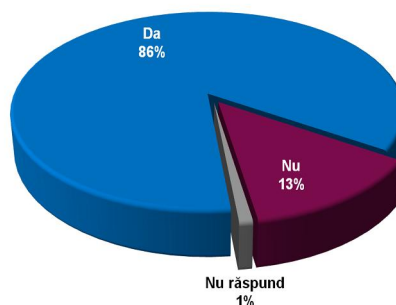

Figura 28. Credeți că, în general, divorțul părinților afectează negativ învățarea elevilor?

Prin întrebările inserate în chestionar am încercat să vedem, dacă profesorii au constatat că la elevii proveniți din familii divorțate se apar tulburări de comportament, probleme de adaptare. Cifrele arată că 73% din profesori spun că la acești elevi au apărut probleme de comportament și în proporție de 58% au constatat și probleme de integrare.

În privința colaborării cu părinții, directorii în proporție de 66% se declară mulțumiți și au spus că nu există diferențe între părinți (cei căsătoriți sau cei divorțați).

Legat de elevii problem din clasă (unde am inclus problemele comportamentale, a rezultatelor școlare) și din ce tip de familie provin acești copii? directorii au afirmat în proporție de 53% că au astfel de elevi:

În medie există 4,48 elevi problem (medie calculată doar în cazul claselor unde directorii declară că există acești elevi)

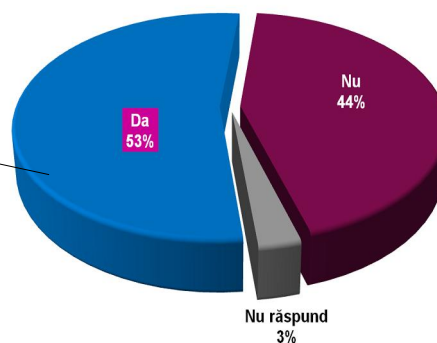

Figura 29. Aveți copii/elevi problem în clasă?

înș , în privința a tipului de familie din care acești elevi fac parte, diriginții au afirmat că nu există nici o diferență între elevi, respectiv între cei care au părinți divorțați și cei care au părinți căsătoriți.

După prezentarea, analizarea și interpretarea datelor obținute din chestionare, la sfârșitul fiecărui subcapitol au fost incluse concluziile. A urmat descrierea analizei și a interpretării datelor culese în urma aplicării celor două focus grupuri.

La finalul lucrării au fost formulate concluziile generale.

Concluzii

Concluziile noastre își vizează în primul rând pe *diriginți*, în cazul lor am descoperit că nu cunosc situația exactă a numărului acelor elevi care au părinți divorțați, deoarece nu există o evidență clară asupra acestui fapt. Astfel, ei sunt puși în situația de a pierde de multe ori foarte mult timp pentru a descoperi și a identifica sursa cauzelor unor eșecuri, nereușite școlare.

Pe baza datelor colectate și din discuțiile avute cu diriginții am constatat că, în urma divorțului părinților (de la producere și până la 1,5-2 ani) elevii ajung să aibă rezultate școlare mai slabe, să întâmpine probleme de comportament, probleme de adaptare, imagine de sine diminuată, diverse dezechilibre emoționale. Întâlnindu-se cu aceste situații, profesorii diriginți nu de puține ori ajung să nu le poată face față, ei motivând că nu au o pregătire specială în acest sens, și în momentul în care intervin, o fac mai mult din "instinct" (folosim cuvintele uneia dintre profesoarele care a acceptat să facă parte din studiu) și doar în cazurile grave, își direcționează pe elevi spre psihologul școlii.

Nu toți diriginții cunosc toate efectele pe care un divorț le poate avea asupra copilului/elevului, nici toate implicațiile pe care aceste efecte le pot avea asupra reușitei educaționale și nu au nici timpul fizic necesar pentru a le gestiona.

Pe baza datelor colectate de la diriginți, putem observa de asemenea că, în timp, aceste efecte, la cei mai mulți elevi se atenuează iar pe termen lung ei nu sesizează diferențele prea mari între elevi privind statutul marital al părinților. Un alt aspect menționat de profesori la interviu a fost însăși situația problematică pe care o ridică elevii care provin din familii dezorganizate, familii în care domină violența fizică sau verbală.

În ceea ce privește *părinții*, ceea ce am putut observa și constata în urma prelucrării chestionarelor completate de aceștia, a fost că elevii, copiii după divorțul părinților, în cele mai multe situații rămân în grija mamei, care primește rolul de tutore al acestuia, părințele

tutore în medie petrece 8 ore pe zi la serviciu și realizează venituri între 751-1500 Ron. Marea majoritate a părinților au declarat că de în o locuință proprietate personală (63%), iar restul stau în chirie, cu părinții sau alte situații. În privința relației cu fostul soț/fosta soție, cei întrebați în proporție de 37% au afirmat că aceste relații sunt bune, în rest fie sunt proaste, fie au fost menționate alte situații (nu se mai învârtă, a plecat, a decedat, etc.). În relația cu copilul, a gradului de mulțumire față de rezultatele școlare ale lui, față de comportamentul lui, procentele părinților ale căror răspunsuri sunt pozitive sunt extrem de mari.

Ceea ce am putut observa din prelucrarea datelor completate de părinți a fost că părinții divorțați în general, fie nu cunosc, fie nu recunosc efectele survenite în urma unui divorț și cu atât mai puțin în eleg implicățiile efectelor divorțului asupra rezultatelor școlare ale elevului. Datele arată că părinții divorțați nu consideră că lipsa unor resurse materiale sau lipsa unui model în viața copilului, lipsa unui părinte ar putea afecta rezultatul școlar al acestui copil doar lipsa climatului familial ar lipsi copilului.

În urma interpretării și analizării datelor culese din chestionarele elevilor am aflat că un procent de 18% dintre elevi au părinți divorțați. Divorțul s-a produs la marea majoritate a respondenților de doi sau peste doi ani. Din răspunsurile elevilor nu s-a constatat o diminuare a resurselor financiare ale părintelui tutore, cel puțin nu în momentul studiului. S-a constatat că elevul-copilul are mai mult în marea majoritate a cazurilor în grija mamei. Nu apar diferențe semnificative privind condițiile de locuit ale acestor elevi în comparație cu ceilalți. Însă, legat de supravegherea parentală și anume în ceea ce privește prezența tatălui apar diferențe, în procente destul de mari elevii nu petrec timp cu tatăl, sau dacă o fac, în multe situații, aceasta se întâmplă doar de câteva ori pe an.

În medie, timpul petrecut cu copiii este puțin, între 2 și 4 ore. Elevii au afirmat că în urma divorțului, relațiile cu părinții s-au schimbat, cel puțin în privința mamei aceste relații s-au îmbunătățit, iar în cazul tatălui proporția celor care au refuzat să răspundă și a celor care au afirmat că s-a schimbat în rău au fost destul de mari. Relațiile cu părinții aparent nu influențează relațiile elevilor cu colegii de clasă.

Odată cu trecerea timpului, de la data la care s-a produs divorțul părinților, proporția elevilor care nu sunt de acord cu ideea divorțului crește.

Din răspunsurile elevilor nu am identificat cazuri de elevi cu dezechilibre emoționale, cu probleme de adaptare, probleme de comportament ca urmare a unor efecte ale divorțului. Însă, în compararea rezultatelor celor două categorii de elevi au apărut diferențe. De asemenea s-a observat că în ceea ce privește imaginea de sine, de cum se percep în

comparație cu ceilalți elevi, elevii cu părinți divorțați în general nu se văd ca fiind când parte din prima treime a clasei prin prisma rezultatelor lor școlare. Ei mai degrabă se declară ca fiind când parte din a doua treime. Datelor din chestionarele elevilor relevăm diferențe minore între elevii cu părinți căsătoriți și cu părinți divorțați, însă efectele divorțului sunt vizibile, la fel și implicațiile efectelor asupra reușitei școlare.

În privința *psihologilor*, am putut constata că ei intervin doar în situațiile destul de dificile (abateri de obicei grave: furt, violență extremă, depresie, tentative de abandon școlar, tentative de suicid, etc.) în care fie elevul de bunăvoie apelează la ajutor sau când acesta este trimis de diriginte, de consiliul profesoral la cabinetul lor.

Deși cifrele din studiul nostru nu sunt alarmante, nu indicăm efecte foarte puternice înregistrate la elevii după divorțul părinților și aadar nici implicații prea evidente asupra reușitei școlare ale lor, (lucru care se datorează faptului că doar în 8% din cazurile studiate de noi divorțul părinților s-a produs sub doi ani, în restul situațiilor acesta s-a produs chiar de cinci, zece și peste zece ani, perioadă în care aceste efecte s-au diminuat) un lucru poate fi constatat: aceste efecte există, ele se manifestă și au implicații asupra reușitei școlare iar o cunoaștere, o gestionare corectă a lor din parte celor implicați poate ajuta elevul în a depăși perioada mult mai ușor fără a fi afectat reușita școlară și cea socială.

Dacă ne referim la divorț, nu putem să nu amintim un alt aspect important, care, deși are legătură cu acest fenomen, nu a constituit obiectul direct al cercetării noastre și anume că elevul, copilul în multe situații trăiește drame mai profunde înainte de producerea juridică a divorțului părinților, divorț care poate sau nu să se producă ulterior. În perioada divorțului emoțional, care începe cu mult înainte de desfășurarea divorțului juridic, copilul este supus unor tensiuni afective, conflicte, agresiuni fizice sau verbale dintre părinți, abandon episodic, încercări de atragere a acestuia de o parte sau de alta a părinților, etc. Din punct de vedere sociologic este cunoscut faptul că cel mai important loc pentru studierea copilului este familia, astfel că un control parental insuficient, o educație prost gestionată, dezorganizarea familială, criticismul, ostilitatea, abandonul familial sunt principalele cauze ale unor probleme școlare și sociale. Tulburările afective ale părinților produc direct tulburări ale psihicului copiilor, iar situațiile de dificultate familială, lipsa de coeziune și de sentimente afective vor fi cauzele unei dezvoltări morale inadecvate, ale unor curenți afective și funcționale tardive, ale unei personalități morale imature cu manifestări nonconformiste și inadaptabilitate.

În societatea românească după 1989, cauze precum: inflația, restructurările economice, privatizarea întreprinderilor, dezvoltarea economiei de piață, etc. au dus la accentuarea condițiilor favorizante ale comportamentelor violente în familie. Sărbărea,

numărul mare de copii, dependența femeii de bărbat, omajul, consumul de alcool au potențat neînțelegerile și violențele intrafamiliale, ale căror victime au căzut în principal copiii. Abuzul, fie el fizic sau emoțional, viața tensionată, caracterizată de fricțiuni și de teroare conduc spre depresie, anxietate, pierdere a încrederii în sine și în lumea înconjurătoare, izolare socială, etc. toate având efecte imediate dar mai ales pe termen lung asupra dezvoltării copilului, asupra reușitei lui școlare și sociale.

Așadar nu doar divorțul ci și aceste climate familiale nesănătoase au efecte negative asupra copiilor/elevilor. Divorțul ca fenomen psihosocial complex antrenează tensiuni, conflicte, frustrări, insatisfacții cu efecte multiple dar cu toate acestea în societatea actuală a ajuns să fie privit mai degrabă ca un fenomen obișnuit și dacă luăm în calcul conflictele interparentale, agresiunile fizice sau verbale, tensiunile afective dintre partenerii conjugalii poate că în termeni pragmatici doar, dar putem afirma că în acest caz divorțul părinților poate fi soluția salvatoare a copilului.

Concluzia noastră în această cercetare ar fi că toți cei implicați într-un proces de divorț au de suferit, atât mama, cât și tatăl, dar mai ales *copilul/elevul*, ale cărui reușite școlare pot fi afectate iar atât misiunea unui dascăl cât și cel al unui părinte este aceea de a rezolva cât se poate de bine problemele copilului/elevului apărute în urma nefericitului eveniment.

Contribuții proprii

În România, tema divorțului nu a constituit obiectul prea multor cercetări, așadar credem că lucrarea de față ar putea fi utilizată ca punct de plecare în studiile ce vor urma.

Ne-am propus ca prin cercetarea noastră să surprindem aspecte legate de divorțul părinților, de a identifica în ce măsură efectele unui divorț sunt cunoscute de către părinți și diriginți, în ce măsură la nivelul elevilor pot fi identificate aceste efecte sau urme ale acestor efecte și în ce măsură ele pot afecta reușita școlară a elevului.

Am dorit, pe baza datelor culese în cercetare, să stabilim procentul acelor elevi care trăiesc în familii divorțate, să aflăm cu cine ajung să locuiască după divorț, ce condiții de trai au, ce relații ulterioare dezvoltă cu părințele tutore dar și cu celălalt părinte biologic, cum evoluează relațiile ulterioare dintre părinți și cum anume acești factori ajung să le schimbe în ce sens - reușita școlară.

Am dorit să realizăm de asemenea o comparație între elevii care provin din familii divorțate și cei care trăiesc cu ambii părinți biologici, pentru a surprinde și mai bine eventualele schimbări apărute. De la alegerea temei ne-am propus ca pe baza datelor oferite

de cercetare s putem contribui la atenuarea efectelor negative produse în urma unui divor al p rin ilor asupra elevului i ca prin elaborarea studiului s contracar m efectele negative ale divor ului asupra reu itei lor colare. Astfel, pe viitor propunem:

Ø Realizarea unor training-uri, workshop-uri organizate în cadrul colilor pe tema – divor ului, în scopul preg tirii dirigin ilor pentru a cunoa te efectele pe care divor ul p rin ilor le poate avea în via a unui elev i mai ales a implica iilor pe care aceste efecte le pot avea asupra reu itei lor colare, de a-i ajuta pe dirigin i s ofere m surile de interven ie potrivite în astfel de cazuri;

Ø Realizarea unor mese rotunde, dezbateri organizate în coli, în universit i - pe tema divor ului, a efectelor lui, a implica iilor asupra reu itei educa ionale cu p rin ii divor a i sau cu cei în curs de divor ;

Ø Pe baza datelor oferite de cercetare, propunem identificarea unor c i care s asigure o leg tur între: *p rintele divor at - dirigin te - i psihologul colii* pentru ca înainte de a lua m suri pentru a ajuta elevul s existe o imagine de ansamblu asupra cauzei problemelor;

Ø Implicarea mai atent a psihologului colar nu doar în cazul elevilor unde problemele, abaterile, nereu itele sunt deja grave ci i în cazul celorlal i elevi ai c ror p rin i divor eaz . Pentru realizarea acestei solu ii, în primul rând propunem: identificarea elevilor cu p rin i divor a i (prin discu ii cu dirigin ii, p rin ii la intrarea în coal) apoi, organizarea unor întâlniri informale cu elevii având ca tem divor ul, unde elevii s fie preg ti i a accepta divor ul p rin ilor sau cel pu in de a-l trata ca pe o stare de fapt natural , pentru a-i putea face fa cât mai bine posibil.

Perspective

În final, propunem studiul realizat i prezentat în aceast cercetare a servi drept ghid profesorilor dirigin i, psihologilor colari, p rin ilor dar i studen ilor care doresc a urma o carier didactic .

În perspectiv ne dorim, ca plecând de la datele oferite de aceast cercetare, s ne continu m studiul printr-o cercetare longitudinal asupra divor ului, unde lotul de elevi studiat s fie ales din rândul celor ai c ror p rin i sunt în curs de divor sau au divor at recent (sub trei luni). Am dori o astfel de continuare a studiului pentru a urm ri evolu ia efectelor în timp, a schimb rilor survenite în reu ita colar a elevilor i dezvoltarea lor ulterioar .

Bibliografia tezei de doctorat

- Agabrian, M., Millea, V.**, 2005, Parteneriate coal - Familie - Comunitate, Editura Institutul European, Ia i.
- Albu, G.**, 2002, În c utarea educa iei autentice, Editura Polirom, Ia i.
- Alexandrescu, G., Nicol escu, D.**, 2004, Dimensiunile psihosociale ale violen ei intrafamiliale, în *Jurnalul practicilor pozitive comunitare, nr.1-2, 2003*, www.catalactica.org.ro, accesat 20.02.2011.
- Allport. G.**, 1981, Structura i dezvoltarea personalit ii, Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Amato, P.R., Ochiltree, G.**, 1987, Child and adolescent competence in intact, one-parent and stepfamilies. *Journal of Divorce*, 10:75-96
- Amato, P.R. and Booth, A.**, 1991, The Consequences of Divorce for Attitudes Toward Divorce and Gender Roles in *Journal of Family Issues* 12:306-322.
- Amato, P.R., Keith, B.**, 1991, Parental divorce and well being of children: A meta analysis. *Psychological Bulletin* 100: 26-46.
- Amato, P. R., Booth, A.**, 1996, Journal of Marriage and the Family, in *ProQuest Psychology Journals*.
- Ambert, A. M.**, 2009, Divorce: faits, causes et conséquences, L'institut Vanier de la famille, 3 édition, Université York.
- Andrei, P.**, 1997, Sociologie general , Editura Polirom, Ia i.
- Arendall, T.**, 1992, After Divorce: Investigation into Father Absence in *Gender Society*, 6.
- Arendall, T.**, 1986, Mothers and divorce: Legal economic and social dilemmas. Berkeley: University of California Press.
- Ar d voaice Gh.**, 2003, Arta armoniz rii rela iilor interumane, Editura Antet, Prahova.
- Ashorne, C.R., 1980**, Divorce: A crisis of Family transition and change, in *Family Relations*, 29, 533-540.
- Barber, L.B., i Eccles, S.J.**, 1992, Long-term influence of Divorce ansSingle Parenting on Adolescent. Family-and Wok-Related Values, Behaviors And Aspirations, *Psychological Bulletin*, Vol.III, No.1, 108-126.
- Barrett, M, McIntosh. M.**, 1991, The anti-social family, Verso, New-York.
- Baydar, N.**, 1988, Effects of parental separation and reentry into union on the emotional well-being of children, *Journal of Marriage and Family*, 50:967-981.
- Bawin, L. B.**, 1996, Sociologie de la familie, De boeck Universite, Bruxelles.
- B ban, A.**, 1998, Stres i personalitate, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- B ban, A.**, 2002, Metodologia cercet rii calitative, Editura Presa Universtitar Clujean , Cluj-Napoca.
- B ran, P.A.**, 2002, Familia azi. O perspectiv sociopedagogic , Editura Aramis, Bucure ti.
- B ran, P. A.**, 2004, Parteneriat în educa ie, Editura Aramis, Bucure ti.
- Bârs nescu, .**, 1972, Istoria pedagogiei, Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Bell J.**, 1993, Doing your research project, second edition, Open University Press, Philadelphia.
- Bernstein, B.**, 1975, Language et classes sociales, Codes socio-lingvistique et controle social, Minuit, Paris.
- Boco M., Jucan, D.**, 2008, Fundamentele pedagogiei. Teoria i metodologia curriculum-ului., Editura PARALELA 45, Pite ti.
- Boco M.**, 2008, Teoria i metodologia instruirii. Teoria i metodologia evalu rii, Editura PARALELA 45, Pite ti.

- Boco M., Ionescu, M.,** 2009, *Tratat de didactic modern*, Editura PARALELA 45, Pitești.
- Bohannan, P.,** 1970, *Divorce and After*, Doubleday, New-York.
- Boncu, C.,** 2005, *Procese interpersonale*, Editura Institutul European, Iași.
- Bouchard, P., St Amant, J.,** 1993, La réussite scolaire des filles et l'abandon des garçons: un enjeu à portée politique pour les femmes. *Recherches féministes*, 6 (2), 21-39.
- Bouchard, P., St Amant, J.,** 1996, Le retour aux études: Les facteurs de réussite dans quatre écoles spécialisées au Québec in *Revue Canadienne de l'éducation*.
- Boudon, R.,** 1973, *L'inégalité des chances*, Armand Colin Collection, Paris.
- Bumpass, L.,** 1984, Children and marital disruption: A replication and update. *Demography* 21: 71-80
- Burgess, E.W, Locke, H.J., et Thome, M.M.,** 1993, *The Family from Institution to companionship*, New-York, American Book Company.
- Burgess, E.W,** 2001, Beyond the Nuclear Family: The Increasing importance of Multigenerational Bonds, in *Journal of Marriage and family*, 63, p.1-16.
- Carlson, M.J., & Corcoran, M.E,** 2001, Family structure and Children's behavioral and cognitive outcomes, *Journal of Marriage and the Family*, 63, pg. 779-792.
- Cazacu, H.,** 1974, *Mobilitate socială*, Editura Academiei, București.
- Chelcea, S.,** 2003, Cum s-a redactat m-o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor sociale, Editura comunicare.ro, București.
- Chelcea, S.,** 2005, *Psihologie socială*, Editura Economică, București.
- Chirceș, A.,** 1973, Prevenirea insuccesului școlar și asigurarea promovabilității tuturor elevilor, în *Practică, creativitate și modernizare în școală*, Casa Corpului didactic, Cluj.
- Chiribuc, D.,** 2004, *Tranziția post-comunistă și reconstrucția modernității în România*, Editura Dacia – Eikon, Cluj-Napoca.
- Chiribuc, D., Comănaș, M., et alii,** 1999, *Fele schimbării. Românii și provocările tranziției*, Editura Nemira, București.
- Chiru, I.,** 2003, *Comunicarea interpersonală*, Editura Titronic, București.
- Ciofu, C.,** 1998, *Interacțiunea părinți-copii*, Editura Medicală Amaltea, București.
- Cole, G.M.,** Child's Appeal http://www.prodidactica.md/viitor_rom/index.htm, accesat 08.01.2010.
- Coleman J.,** 1966, *Equality of educational Opportunity*, Washington DC: US Government Printing Office.
- Cooley, C. H.,** 1964, *Human Nature and the Social Order*. Schocken, New-York.
- Cormoș, V.C.,** Efectele divorțului asupra copilului și a părintelui singur în *Analele Universității „ Ștefan cel Mare”*, Suceava, seria filosofie și discipline socio umane. Maxim S.T. și Popoveniuc, B., 2006, [usv.ro](http://www.usv.ro), accesat 25.06.2011.
- Cosmovici, A., Iacob, L.,** 2005, *Psihologie școlară*, Editura Polirom, Iași.
- Crăciunescu, R.,** 2005, *Curs de psihologie socială*, Tipografia Universității din Craiova.
- de Coulounges F.,** 1984, *Cetatea antică*, Editura Meridiane, Vol.I-II, București.
- Cox, M., Paley, B.,** 1997, Families as systems in *Annual Review of Psychology*, Vol.48:243-267
- Dâncu, V.S.,** 2005, *Comunicarea simbolică. Arhitectura discursului publicitar*, Editura Eikon, Cluj.
- Duck, S.,** 2000, *Relații interpersonale*, Editura Polirom, Iași.
- Durkheim E.,** 1980, *Educație și sociologie*, București.
- Emery R.,** 1982, Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*, 92: 310-330

- Enos, D.M., Handal, P.J.**, 1986, Relation of parental marital status and perceived family conflict to adjustment in white adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54:820-24.
- Epstein, N.D., Bisho, D.S.**, 1981, Problem – centered system: therapy of the family, Brunner/Mazel, New-York.
- Ezechil, L.**, 2002, Comunicarea educa ional , Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Fomby, P., Osborne, C.**, The relative Effects of Family Instability and Mother/Partner Conflict on Children’s Externalizing Behavior, (versiune electronic), - accesat 26.08.2010 la <http://crcw.princeton.edu/workingpapers/WP08-7-FF.pdf>
- Furstenberg, F.F., Nord, C.W.**, 1985, Parenting apart: Pterns of childrearing after marital disruption. *Journal of Marriage and the Family*, 47.
- Georgescu, A., M.**, 1998, Educa ia i mobilitatea social , UBB, Cluj-Napoca.
- Ghebre, G.**, 2000, Regim social-politic i via privat (*Familia i politica familial în România*), Editura Universit ii Bucure ti.
- Gheorghe, V.**, 2005, Efectele televiziunii asupra min ii umane i despre cre terea copiilor în lumea de azi, Editura Evanghelismos, Funda ia Tradi ia româneasc .
- Ghe u, V.**, 1997,Tranzi ie i demografie, în Popula ie i societate, Nr.1-2.
- Giblin L.**, 2000, Arta dezvolt rii rela iilor interumane, Editura Curtea Veche, Bucure ti.
- Giddens,A.**, 2000, Sociologie, Editura BIC ALL, Bucure ti.
- Gilly M.**, 1976, Elev bun elev slab, Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Giurgiuman, T.**, 2008, Mijloacele audio-vizuale utilizate în educa ie: necesitate sau modernism?Influen a lor aspra dinamicii dezvolt rii intelectuale, în *Albulescu. M., Diaconi. M.,(coord), Modernism i conservatorism în didactica disciplinelor socio-umane*, Casa C r ii de tiin , Cluj-Napoca, pg.186-196.
- Giurgiuman, T., Gudea, N., F r g u, D. M.**, 2009, Teoria educa iei. Reflec ii asupra universului educa ional, Ed. Academicpress, Cluj-Napoca.
- Giurgiuman, T.**, 2009, Familia i importan a psihologic-formativ a educa iei familiare, în *Mu ata Boco , Vasile Chi (coord), Tradi ii, valori i perspective în tiin ele educa iei*, Casa c r ii de tiint , Cluj-Napoca, pg. 142-144.
- Giurgiuman, T.**, 2009, Creativitatea i importan a ei în didactica universitar , în *Mu ata Boco , Vasile Chi (coord), Tradi ii, valori i perspective în tiin ele educa iei*, Casa c r ii de tiin , Cluj-Napoca, pg. 76-78.
- Goldthorpe, J., Llewelly,C., & Payne**, 1987, Social Mobility and Class Structure in Modern Britain, Clarendon Press, Oxford.
- Golea, E.**, 2006, Rolul familiei în educarea colarului mic,Editura Eurostampa, Timi oara.
- Goodman, N.**, 1992, Familia, în *Introducere în sociologie*, Editura Lider, Bucure ti.
- Guidubaldi, J., Cleminshaw, A.K., Perry, J.D., Mcloughlin, C.S.**, 1983, The impact of parental divorce on children: Report of the nationwide NASP study. *School Psychology Review*, 12, 300-323.
- Guttman, J.**, 1993, Divorce in a Psychological Perspective: Theory and Research, LawrenceErlbaum Associates;Inc., Hilledale.
- Hardyment, Ch.**, 2000, Viitorul familiei, Editura tiin ific , Bucure ti.
- Heider, F.**, 1958, The Psychology of interpersonal Relations, John&Sons, Inc, New-York
- Herseni, T.**, 1982, Sociologie, Editura tiin ific i Enciclopedic , Bucure ti.
- Hetherington, E.M., Cox, M., Cox, R.**, 1982, Effects of divorce on parents and children, in *M. Lamb (Ed.) Nontraditional families: Parenting and child development*, pg. 223-288, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hetherington, E.M.**, 1999, Should We Stay Together for the Sake of children in *Hatherington, E.M.,Coping with divorce, Single Parenthood and Remarriage: A Risk and Resilience Perspective*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah.

- Homans, G.C.**, 1961, *Social behavior: its elementary forms*, Routledge and Kagan, Londra.
- Horn, W.**, 2001, *Wedding bell blues: Marriage and welfare reform*. *Brookings Review*, 19, 39-42
- Ilu P.**, 2004, *Valori, Atitudini și Comportamente sociale*, Editura Polirom, Iași.
- Ilu, P.**, 2005, *Sociopsihologia și antropologia familiei*, Editura Polirom, Iași.
- Ilu, P.**, 2001, *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie* Editura Polirom, Iași.
- Ilu, P.**, 2008, *Strănișii și fenomenele ale spațiului domestic în România*, Editura Presa Universitară Clujeană.
- INS**, 1994, *Anuarul demografic al României*, CNS, București.
- Ionescu, I.**, 1997, *Sociologia colii*, Editura Polirom, Iași.
- Ionescu, M., Negreanu, E.**, 2006, *Educația în familie. Repere și practici actuale*, Institutul de Științe ale Educației, București.
- Jude, I.**, 2002, *Psihologie școlară și optim educațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Kellerhals, J., Troutrot, P.Z., Lazega, E.**, 1984, *Microsociologie de la famille, Que sais-je*, PUF.
- Krasiko V. G.**, 2005, *Psihologie socială*, Editura EuroPress Group, București.
- Kulcsar, T.**, 1978, *Factorii psihologici ai reușitei școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- De Landsheere, G.**, 1992, *Dictionnaire de l'évaluation et de la recherche en éducation*, Paris: Puf.
- Lamb, M.E.**, 1997, *Father and child development: An introductory overview and guide*. In M.E.Lamb, *The role of the father in child development 3rd edition*, New-York: Wiley, p.1-18.
- Laporte, B., Schweitzer, J.**, 1995, *Colarizarea și pregătirea profesională în Raportul Bncii Mondiale – Problemele forței de muncă și politica socială în Europa Centrală și de Est*, Editura Centrului de Calcul și statistică sanitară, București.
- Lăscu, V.**, coord, 2009, *Studii de pedagogie socială și asistență socială*, Vol. II, Editura Napoca Star, Cluj.
- Lăscu, V.**, (coord), 2010, *Studii de pedagogie socială și asistență socială*, Vol III, Editura Napoca Star, Cluj.
- Lenski, G. E.**, 1996, *Power and Privilege: A Theory of Stratification*, New-York, McGraw-Hill.
- Levi, Strauss, Cl.**, 1978, *Antropologie structurală*, Editura Politică, București.
- Lipset, M., Bendix, R.**, 1967, *Social Mobility in Industrial Society*, Berkeley, Los Angeles
- Malim, T.**, 2003, *Psihologie socială*, Editura Tehnică, București.
- Maslow, A.**, 1971, *The farther reaches of human nature*, Viking Press, New-York.
- Marx, K.**, 1973, *Capitalul*, Vol.III, în *Marx-Engels, Opere, Vol. 24*, Editura Modern Britain, Clarendon Press, Oxford.
- Mead, G. H.**, 1967, *Mind, Self and Society*, The university of Chicago Press, Chicago.
- Mechanic, D., Hansell, S.**, 1989, *Divorce, family conflict and adolescents' well being*. *Journal of Health and Social Behaviour*, 30: 105-16.
- Merton, R., Fiske, M., Kendall, P.**, 1990, *The focused interview: A manual of problems and procedures*, 2nd edition, New-York, Free Press.
- McLanahan, S.**, 1985, *Family structure and the reproduction of poverty*. *American Journal of Sociology* 90, 873-901.
- McLanahan, S., Booth, K.**, 1989, *Mother-only families: Problems, prospects and politics*. *Journal of Marriage and the Family*, 51:557-580.
- McLuhan, M.**, 1997, *Mass media sau mediul invizibil*, Editura Nemira, București.

- Mih ilesu, I.**, 1999, Familia în societ ile europene, Editura Univerit ii, Bucure ti.
- Mih ilesu, I.**,(coord), 2000, De la familie la familii – în Ioan Mih ilesu – Un deceniu de tranzi ie. Situa ia copilului i a familiei în România, UNICEF, Bucure ti.
- Mihu, A.**, 2008, Sociologie, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Mihu, A.**, 2002, Antropologie cultural , Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Milcu, M.**, 2005, Psihosociologia rela iilor interpersonale, Editura Polirom, Ia i.
- Moisin, A.**, 2007, Arta educ rii copiilor i adolescen ilor în familie i coal , Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Molnar, M.**, 1993, S r cia i protec ia social , Editura Funda iei România de Mâine, Bucure ti.
- Morari, A.**, 2009, Atitudinile colare la elevii institu ionaliza i i din familie, în *Studii de pedagogie social i asisten social , Vol. II*, Editura Napoca Star, Cluj.
- Moscovici, S.**, 1998, Psihologia social a rela iilor cu cel lalt, Editura Polirom, Ia i.
- Moxnes, K.**, 2003, Risk factors in Divorce: Perceptions of the Children Involved, *Childhood 10*.
- Murdock, G.**, 1949, Social structure, New-York, Macmillan.
- Narly, C.**, 1938, Pedagogie general , Editura Cultura româneasc , Bucure ti.
- Neculau, A.**, 1983, A fi elev, Editura Albatros, Bucure ti.
- Nicola, I.**, 1994, Pedagogie, Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Nicola, I.**, Dominica F rca ,1996, Pedagogie general , editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Olson, D.H.**, 1984, Families, what makes them work? Londra Sage.
- Olson, D. H.**, 1989, Circumplex Model of family systems: family assessment and intervention in *Circumplex Model: Systemic Assessment and Treatment of Families* (eds D. H. Olson, D. H. Sprenkle & C. R. S. Russell), pp. 7 –49. New York: Haworth Press.
- Ozunu, D.**, 1996, Sociopedagogia grupurilor de copii i adolescen i, Editura Genesis, Cluj-Napoca.
- Parsons, T.**, 1951, The social system, Free Press, New-York.
- Parsons, T.**, 1961, Theories of society, The Free Press of Glencoe, INC, a devision of the Cronwell-Collies Publishing Company.
- Piaget J.**, 1965, Psihologia inteligen ei, Editura tiin ific , Bucure ti.
- Piketty, Th.**, 2003, The Impact of Divorce on SchoolPerformance: Evidence from France,1968-2002,, Centre for Economic Policy Research, versiune electronic –accesat 12.08.2010 la <http://www.delta.ens.fr/seminaire/tp.pdf>
- Petrecu, C., Pi , M., Suci, O., Miu ,P.**, Influen a violen ei în familie asupra elevilor de liceu într-o coal din Satu Mare în *Revista de Igien i S n tate Public , vol.58, nr.1/2008, google ro*, accesat 20.05, 2011.
- Popeang , V.**, 1970, coala i colectivitatea social , Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Popenoe, D.**, 1996, Life without father: Compelling new evidence that fatherhood and marriage are indispensable for the good of children and society, New-York, Martin Kessler Books.
- Potolea, D., Neac u, I., Romi , B.I, Pâni oar , I.O** (coord), *Succesul i insuccesul colar, - în Ecaterina Vr sma , T.Vr sma . Preg tirea psihopedagogic* , Editura Polirom, Ia i, 2008, p.381.
- Radu, N., V, Martin, M. Ioni , A. Predescu**, 1974, Teoria grupurilor i cercetarea colectivelor colare, Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Rotariu,T.**, 1980, coala i mobilitatea social în rile capitaliste dezvoltate, Editura tiin ific i Enciclopedic , Bucure ti.

- Rotariu, T., Ilu, P.**, 1996, Sociologie, edi ia a II-a, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca.
- Rotariu, T.**, 2003, Demografie i sociologia populaiei. Fenomene demografice, Editura Polirom, Ia i.
- Rotariu T.**, 2006, Metode statistice aplicate în tiin ele sociale, edi ia a II-a, Polirom, Ia i.
- Rotariu T., Ilu, P.**, 2006, Ancheta sociologic i sondajul de opinie. Teorie i practic , Editura Polirom, Ia i.
- Rotariu T.**, 2009, Demografie i sociologia populaiei. Structuri i procese demografice, Editura Polirom, Ia i.
- Rotariu T.**, 2010, Studii demografice, Editura Polirom, Ia i.
- Rouquette, M.L.**, 2002, Eseu despre cunoa terea maselor. Eseu de psihologie politic , Editura Polirom, Ia i.
- Scanzoni, J.**, 1972, Sexual Bargaining. Power, Politics and the American marriage, Prentice Hall, New-Jersey.
- Scase, R.**, 1998, Clasele sociale, Editura Du Style, Bucure ti.
- Sillamy, N.**, 1996, Larousse, Dic ionar de Psihologie, Editura Univers Enciclopedic, Bucure ti.
- Simandan, M.**, 2006, Identit i i diferen ieri sociale, Editura Mirton, Timi oara.
- Slater, E., Steward, K.J., Linn, M.W.**, 1983, The effects of family disruption on adolescent males and females. *Adolescence*, 1:931-942.
- Sorokin, P.**, 1959, Social and Cultural Mobility, The Free Press, N,Y.
- Stahl, P. H.**, 2002, Familia i coala, Editura Paideia, Bucure ti.
- Stanculescu, E.**, 1997, Sociologia educaiei familiale, Editura Polirom, Ia i.
- Stanciu, V., Voinea, M.**, 1983, Sociologia familiei, Universitatea din Bucure ti.
- Strung, C.**, 1999, Evaluarea colar , Editura de Vest, Timi oara.
- Sue Books.**, 1998, Invisible children in the Society and its Schools, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Mahwah, New-Jersey.
- Teodorescu, C., Pop, L., E.D. Teodorescu**, 2001, Structura i sistemul de protecie social , Editura Polirom, Ia i.
- Todoran D.**, 1974, Individualitate i educaie, Editura Didactic i Pedagogic , Bucure ti.
- Tournier, P.**, 1996, Dificult i conjugale, Casa Literaturii Cre tine, Bucure ti.
- Trifan, D.C.**, 2010, Tranzi ia de 20 de ani a societ ii române ti, în Voicu Lescu , coord., Studii de pedagogie social i asisten social , Vol.III, Editura Napoca Star, Cluj.
- Tumin, M.**, 1953, Some Principles of stratification – a Critical Analysis, în „*The American Sociological Review*”, No. 18/1953
- Parkinson, L.**, 1993, Separarea, Divorul i Familia, Editura Alternative, Bucure ti.
- Rutter, M.**, 1970, Sex differences in children’s responses to family stress. In *The child in his family*, Vol 1, E.J. Anthony and C. Koupemnik, eds. New-York:Wiley.
- Ungureanu, I.**, 1990, Paradigme ale cunoa terii societ ii, Editura Humanitas, Bucure ti.
- Voinea, M.**, 1994, Restructurarea familiei: modele alternative de via , în *Sociologie româneasc* , nr.5/1994.
- Voinea, M.**, 2005, Familia contemporan . Mic enciclopedie, Focus, Bucure ti.
- Wexler, P.**, 1987, Social analysis of Education, Routledge, New –York.
- Zamfir, C.**, 1995, Dimensiuni ale s rciei, Editura Expert, Bucure ti.
- Zamfir, C.**, 1999, Politia social în tranzi ie. În Politicile sociale în România 1990-1998, Editura Expert, Bucure ti.
- Zamfir, E., Zamfir, C.**, (coord), 1995, Politici sociale. România în context european, - Mihalescu, I., *Politici sociale în domeniul populaiei i familiei*, Editura Alternative, Bucure ti.
- Zamir, C., Vlăsceanu, L.**, (coord), 1998, Dic ionar de sociologie, Editura Babel, Bucure ti.

Zlate, M., (coord) 1997, Psihologia vie ii cotidiene, Editura Polirom, Ia i.
Zlate, M., 1972, Psihologia social a grupurilor colare, Editura Politic , Bucure ti.
Wallerstein, J.S., Kelly, J.B., 1980, Surviving the breakup: How children and parents cope with divorce, New-York: basic Books.
Wallerstein, J.S., 1983, Children of divorce: Stress and development tasks, in *Gazmezy & M. Rutter (Eds), Stress, coping and development in children* (pp. 265-302), New-York: McGraw-Hill.
Wallerstein, J.S., 1984, Children of divorce: *Preliminary report of a ten-year follow-up of young children*, American Journal of Orthopsychiatry.
Wallerstein, J.S., 2005, Growing up in a Divorced Family in *Clinical Social Work Journal*, 33.

*** Institutul de cercetare a calit ii vie ii, Iunie, 2001, Bucure ti
 *** <http://www.realitatea.ro>, accesat în 16.02.2010
 *** <http://www.tashy.ro/raport-unicef-1600000-de-saraci-in-romania/>, accesat 06.01.2010
 *** [http://antena3.ro/stiri/Romania/studiu UNICEF în 2009](http://antena3.ro/stiri/Romania/studiu_UNICEF_in_2009), accesat în 20.11.2010
 *** <http://www.stresslesscountry.com/childdappeal/index.html> accesat în 08.03.2011
 *** http://iccv.ro/oldiccv/romana/resita/rcalvit/cb_2003.1.a03.pdf, Popescu, Raluca, 2003, Calitatea vie ii, XIV, nr.1, accesat 06.08.2010
 *** http://www.prodidactica.md/viitor/Viitor_rom/index.htm, accesat 24.02.2011
 *** <http://www.old.edu/~jolson/343/Cox>
 *** http://www.nationmaster.com/graph/peo_div_rat_-people-divorce-rate, accesat 26.04.2010
 *** <http://www.interscience.wiley.com/jpages/0022-2445>, Amato, P.R., Cheadle, J., accesat 20.05.2010
 *** <http://www.avoconsult.ro>, accesat 18.05.2011
 *** [http://webs.wofford.edu/novatkacm/Abnormal%20child/Pedro-Carrol 1985.pdf](http://webs.wofford.edu/novatkacm/Abnormal%20child/Pedro-Carrol_1985.pdf), accesat 06.07.2010
 *** [http://site.familloberdet.no/files/A%20prospective%20studz%20divorce%20and 20% parent-child](http://site.familloberdet.no/files/A%20prospective%20studz%20divorce%20and%20parent-child), accesat 26.08.2010
 *** [http://fathersforchange.org/images/adult-children and their father.pdf](http://fathersforchange.org/images/adult-children_and_their_father.pdf), accesat 04.07.2010
 *** <http://www.integralworld.net/edwards18.html>, accesat 07.02.2011
 *** <http://www.ires.com.ro/articol/101/perceptia-publica-a-colii-romane> ti, accesat 10.04.2011
 *** [http://www.ag.ndsu.edu/pubs/famsci-Geraldine Bosch, Kim Bushaw](http://www.ag.ndsu.edu/pubs/famsci-Geraldine_Bosch_Kim_Bushaw), accesat 28.05.2011
 *** http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/php_2002/2002_33.html
Perrenoud, Ph., 2002. *Réussir à l'école: tout le curriculum, rien que le curriculum !* Université de Genève , accesat 18.02.2011.